

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ/факультет	Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра	міжнародних відносин
Спеціальність	291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
Форма навчання	денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
Котовської Дар'ї Дмитрівни

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)	
на тему	<u>Журналістика як чинник інформаційної стійкості України під час російсько-української війни: аналіз протидії дезінформаційним наративам</u>
(повна назва теми)	
за матеріалами	

(повна назва бази дослідження)	
науковий керівник	<u>к.і.н., доцент</u> <u>Н. ШЕЛУДЯКОВА</u>
	(наук. ступінь, вчене звання) (підпис) (Ініціал, ПРІЗВИЩЕ)

Робота допущена до захисту в ЕК

Протокол засідання кафедри
від «08» червня 2026 р. № 12
Завідувач кафедри

(підпис)	
<u>д.е.н., доцент</u>	<u>І. МАКСИМОВА</u>
Наук. ступінь, вчене звання	Ініціал, ПРІЗВИЩЕ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ**

ННІ/факультет	Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра	міжнародних відносин
Спеціальність	291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
Форма навчання	денна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
І. МАКСИМОВА
 Завідувач кафедри

 (підпис) (Ініціал, ПРИЗВИЩЕ)
«23» червня 2026 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ
Котовської Дар'ї Дмитрівни**

1. Тема роботи **Журналістика як чинник інформаційної стійкості України під час російсько-української війни: аналіз протидії дезінформаційним наративам**

Керівник роботи Шелудякова Наталія Андріївна, к.і.н.
 затверджено наказом закладу вищої освіти від «06» квітня 2026 р. № 233-ст

2. Строк подання здобувачем роботи до **«23» червня 2026 р.**

3. Зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи, об'єкт, предмет та мета дослідження:

Розділ 1. Теоретичні основи журналістики в умовах інформаційної війни

Розділ 2. Журналістські практики протидії дезінформації в Україні

Розділ 3. Ефективність та виклики журналістики як чинника інформаційної стійкості

Об'єкт дослідження: журналістика в умовах інформаційної війни

Предмет дослідження: трансформація журналістики як чинника інформаційної стійкості України в умовах російсько-української війни.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи: проаналізувати та визначити теоретичні, організаційні, практичні особливості трансформації журналістики як чинника інформаційної стійкості України в контексті протидії дезінформаційним наративам

5. Дата видачі завдання «06» квітня 2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної бакалаврської роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка керівника про виконання етапів (дата, підпис)
1	Підготовка розділу 1	24.04.2026 р.	24.04.2026 р.
2	Підготовка розділу 2	11.05.2026 р.	11.05.2026 р.
3	Підготовка розділу 3	01.06.2026 р.	01.06.2026 р.
4	Перевірка кваліфікаційної бакалаврської роботи на наявність ознак академічного плагіату за допомогою програми StrikePlagiarism	до 08.06.2026 р.	08.06.2026 р.
5	Отримання відгуку від наукового керівника	до 19.06.2026 р.	19.06.2026 р.
6	Подання кваліфікаційної роботи на перегляд завідувачу кафедри	до 22.06.2026 р.	22.06.2026 р.
7	Реєстрація завершеної кваліфікаційної роботи	23.06.2026 р.	Реєстраційний № 7 «23» червня 2026 р.
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі	23.06.2026 р.	23.06.2026 р.
9	Підготовка до захисту в ЕК	до 24.06.2026 р.	до 24.06.2026 р.

Завдання підготував науковий керівник

(підпис)

Н. ШЕЛУДЯКОВА

(Ініціал, ПРІЗВИЩЕ)

Завдання одержав

(підпис)

Д.КОТОВСЬКА

(Ініціал, ПРІЗВИЩЕ)

АНОТАЦІЯ

Котовська Дар'я Дмитрівна. Журналістика як чинник інформаційної стійкості України під час російсько-української війни: аналіз протидії дезінформаційним наративам. – Рукопис. Кваліфікаційна бакалаврська робота за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Державний університет економіки і технологій. Кривий Ріг, 2026.

72 с., 1 табл., 12 рис., 50 літ. джерел.

У кваліфікаційній бакалаврській роботі всебічно розглянуто теоретичні основи журналістики в умовах інформаційної війни, зокрема концептуальні підходи до дезінформації, інформаційної війни та інформаційної стійкості. Обґрунтовано функції, стандарти та роль журналістики як інституту у кризових умовах, а також проаналізовано теоретичні моделі фактчекінгу, наглядової журналістики (watchdog) та суспільного мовлення (public service) як взаємопов'язаних механізмів забезпечення демократичної функції медіа.

Оцінено нормативно-правове та інституційне середовище діяльності медіа в Україні в умовах воєнного стану. Систематизовано та узагальнено основні дезінформаційні наративи російсько-української війни, спрямовані на делегітимізацію України та деморалізацію Заходу, а також змодельовано механізми їхньої циркуляції через алгоритмічні бот-мережі в Telegram. На основі моніторингу та контент-аналізу провідних українських онлайн-видань («Бабель», «Суспільні новини», «Українська правда», «Укрінформ») за період 2025–2026 років верифіковано успішний розвиток вітчизняних практик протидії маніпуляціям, використання інструментів медіагра грамотності та ІІІ за збереження професійної етики.

Особливу увагу приділено визначенню ключових проблем сучасної журналістики в умовах повномасштабного вторгнення, включаючи інформаційний тиск, безпекові загрози, пошук балансу між оперативністю й точністю та обмеженість ресурсів. На основі порівняльного аналізу міжнародного досвіду запропоновано авторські рекомендації щодо розробки

Стратегії розвитку інституту української журналістики та нормативно-правового регулювання меж інформаційного простору в умовах воєнного стану й повоєнної відбудови.

Ключові слова: журналістика, інформаційна стійкість, дезінформація, інформаційна війна, російсько-українська війна, фактчекінг, дезінформаційні наративи, штучний інтелект, медіаграмотність, модель watchdog, суспільні медіа.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ.....	11
1.1. Дезінформація, інформаційна війна та інформаційна стійкість: концептуальні підходи.....	11
1.2. Журналістика як інститут: функції, стандарти та роль у кризових умовах.....	15
1.3. Журналістика як чинник інформаційної стійкості: теоретичні моделі (фактчекінг, watchdog, public service).....	20
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ЖУРНАЛІСТСЬКІ ПРАКТИКИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	33
2.1. Нормативно-правове та інституційне середовище діяльності журналістики в умовах війни.....	33
2.2. Основні дезінформаційні наративи російсько-української війни та їх медійна циркуляція.....	39
2.3. Практики української журналістики у протидії дезінформації.....	45
Висновки до розділу 2.....	49
РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ВИКЛИКИ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК ЧИННИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ.....	50
3.1. Проблеми журналістики в умовах війни.....	50
3.2. Порівняльний аналіз міжнародного досвіду.....	54
3.3. Перспективи розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України.....	55
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. У наш час зі стрімким впровадженням технологій міжнародні стандарти журналістики, засновані на принципах достовірності, перевірки фактів та прозорості джерел інформації, стають орієнтиром для усіх міжнародних редакцій, що працюють у цифровому середовищі, у тому числі українських. Одним із найгостріших викликів останніх років є поширення різного роду фейків – синтетично створених аудіо- та відеоматеріалів, які можуть спотворювати реальність та підривати довіру до журналістів.

Сучасна українська журналістика функціонує в умовах суттєвого зростання ризиків, пов'язаних як із професійною діяльністю журналіста, так і з журналістикою як інститутом та сферою медіабізнесу. Саме в умовах сьогодення особливо гостро проявляється суспільна цінність та призначення професії журналіста, що полягає у можливості та здатності донесення інформації, документування подій, фіксування фактів, підтримуючи при цьому демократичні та національні цінності української держави навіть у найскладніші для неї часи.

Функціонування сучасної журналістики характеризується складністю умов, які викликані війною, розвитком цифрових технологій та змінами у суспільних очікуваннях. Вплив зазначених тенденцій особливо та яскраво виражений в Україні, де після початку повномасштабного вторгнення відбулося значне переосмислення ролі медіа та журналістики. Російсько-українська війна суттєво вплинула на інформаційний простір України та особливості споживання новин аудиторією. Поширення дезінформації, активне використання соціальних мереж і анонімних телеграм-каналів, а також трансформація ролі традиційних медіа зумовлюють актуальність дослідження журналістики в контексті інформаційної стійкості суспільства. У зв'язку з цим обрана тема є актуальною для наукового аналізу та практичного осмислення.

Мета дослідження – проаналізувати та визначити теоретичні, організаційні, практичні особливості трансформації журналістики як чинника інформаційної стійкості України в контексті протидії дезінформаційним наративам.

У рамках поставленої мети нами було визначено наступні завдання дослідження:

1. дослідити поняття дезінформація, інформаційна війна та інформаційна стійкість;
2. визначити функції, стандарти та роль інституту журналістики у кризових умовах;
3. охарактеризувати теоретичні моделі журналістики як чинника інформаційної стійкості;
4. охарактеризувати нормативно-правове та інституційне середовище діяльності журналістики в умовах війни;
5. проаналізувати та узагальнити основні дезінформаційні наративи російсько-української війни;
6. проаналізувати практики української журналістики у протидії дезінформації;
7. визначити проблеми журналістики в умовах війни;
8. проаналізувати міжнародний досвід розвитку інституту журналістики;
9. визначити перспективи розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України.

Об'єкт дослідження – журналістика в умовах інформаційної війни.

Предмет дослідження – трансформація журналістики як чинника інформаційної стійкості України в умовах російсько-української війни.

Методи дослідження. У рамках наукового дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що дозволило забезпечити об'єктивність, системність та всебічність аналізу. Зокрема, методи аналізу і синтезу застосовувалися під час опрацювання наукової літератури та

нормативно-правової бази для виокремлення ключових підходів до дезінформації, а також для подальшого об'єднання теоретичних моделей — фактчекінгу, watchdog-журналістики та концепції суспільних медіа — у цілісну систему захисту інформаційного простору. Метод дедукції дав змогу перейти від загальних теоретичних концепцій інформаційної війни до дослідження їх конкретних проявів в українському медіасередовищі, тоді як метод індукції став основою для емпіричної частини роботи, де на основі аналізу окремих публікацій у сучасних виданнях було сформувано загальний висновок про успішний розвиток практик української журналістики у протидії дезінформації в 2025–2026 роках. Завдяки логічному методу вдалося чітко сформувати понятійно-категоріальний апарат роботи, уточнити та запропонувати авторське доповнення рівнів інформаційної війни, а також встановити причинно-наслідкові зв'язки між поширенням фейків та змінами у журналістських стандартах під впливом кризових явищ. Метод узагальнення дозволив систематизувати основні дезінформаційні наративи російсько-української війни, зокрема стратегії делегітимізації України та деморалізації Заходу, а також структурувати виявлені виклики й проблеми, з якими стикаються медіа в умовах воєнного стану. Для наочної візуалізації теоретичних та практичних результатів дослідження, включно з нормативно-правовою структурою та механізмами циркуляції бот-дезінформації в Telegram, було застосовано метод графічного моделювання. Крім того, у роботі активно використано метод кейс-стаді для детального розбору специфічних медійних прецедентів, таких як перевірка інформації навколо батальйону «Госпітальєри» чи особливості використання штучного інтелекту при роботі з аудіозаписами інтерв'ю. Наостанок, метод спостереження слугував головним інструментом для проведення моніторингу реального стану дотримання онлайн-медіа стандартів журналістської етики та безпосереднього відбору релевантних публікацій для практичного аналізу ефективності протидії маніпуляціям.

Ступінь наукової розробки теми. Теоретичні підходи до вивчення дезінформації, інформаційних війн та концепту когнітивного протистояння закладені у працях таких зарубіжних дослідників, як Р. Годсон, Ю. Даник, Б. Клавері та Ф. дю Клузель, а також у системних звітах Центральноєвропейської обсерваторії цифрових медіа та Європейської комісії. Специфіку поширення неправдивої інформації в цифровому середовищі та особливості алгоритмічних маніпуляцій у соціальних мережах аналізують З. Абрамс, Ф. Вінтеррлін та М. Горделадзе. Трансформацію професійних журналістських стандартів в умовах цифровізації медіапростору ґрунтовно висвітлюють у своїх роботах Ю. М. Бідзіля та Г. І. Гецько. Питання еволюції функцій медіа, зокрема зміщення акцентів у бік емоційної та інтерпретаційної журналістики під час криз, досліджують К. Вахль-Йоргенсен, Л. Біловус, В. Шафранський та Л. Яценко. Роль журналістики як чинника інформаційної стійкості через призму теоретичних моделей фактчекінгу, watchdog та public service розглядається у публікаціях Р. Проктера, А. Фана та К. Швінгеса. Важливий внесок у дослідження євроатлантичних підходів до стратегічних комунікацій та медіаосвіти як інструментів безпеки зробили вітчизняні науковці О. Антипова, З. Братина та В. Романюк. Нормативно-правове та інституційне середовище діяльності медіа в умовах воєнного стану в Україні аналізують Г. М. Красноступ, П. Дворянин та М. Марків. Водночас, попри значну кількість наукових напрацювань, комплексний аналіз журналістських практик протидії дезінформаційним наративам безпосередньо у період 2025–2026 років та розробка стратегічних моделей зміцнення інформаційної стійкості України в умовах тривалого воєнного конфлікту потребують додаткового цілісного дослідження

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

1.1. Дезінформація, інформаційна війна та інформаційна стійкість: концептуальні підходи

У сучасних умовах глобальної нестабільності та геополітичних криз проблематика інформаційних війн та пов'язаних із ними категорій набуває особливої актуальності в межах наукових досліджень у галузі соціальних комунікацій. Центральною категорією проблеми дослідження трансформації медіапростору в умовах воєнних конфліктів є дезінформація.

У науковому дискурсі дезінформацію розглядають як навмисно сконструйовану та розповсюджену неправдиву, неточну або маніпулятивну інформацію з метою отримання стратегічної переваги, введення в оману цільових аудиторій чи завдання шкоди національній безпеці держави. Для розуміння її природи ключовим є розмежування дезінформації (*disinformation*) та неправдивого інформування (*misinformation*). Головним диференційованим критерієм тут виступає інтенційність, тобто наявність наміру. Неправдиве інформування (*misinformation*) — це ненавмисне поширення неточної чи помилкової інформації (наприклад, через поспіх журналіста, відсутність ретельної верифікації або помилку джерела) без мети завдати шкоди. Натомість дезінформація (*disinformation*) — це завжди усвідомлений, системний та таргетований процес, який характеризується чітким зловмисним наміром маніпулювати когнітивною сферою індивіда чи суспільства.

Основними ознаками дезінформації є її високий рівень латентності (прихованість реального автора та мети), мімікрія під авторитетні джерела (офіційні медіа, аналітичні звіти), системність циклічного повторення та обов'язкова наявність емоційного тригера (страх, паніка, агресія), що блокує критичне мислення споживача контенту. Як елементи гібридної війни,

дезінформація та іноземна пропаганда впливають на громадську думку та потенційно можуть дестабілізувати демократичний процес, сприяти загостренню соціальної поляризації та підривати довіру до державних інституцій. Здатність громадян та інституцій виявляти та боротися з цією тактикою має вирішальне значення для підтримки функціонуючої демократії. Стратегічна комунікація та підвищення інформаційної стійкості є життєво важливими для пом'якшення негативного впливу пропаганди та дезінформації [1].

Інформаційна війна дослідницею Т. Штагер визначається як систематична діяльність із маніпулювання інформаційними потоками для досягнення стратегічних цілей у політичній, соціальній чи військовій сферах. За словами авторки, дезінформація є навмисним поширенням неправдивих даних [2, с. 72]. У дослідженні Т. Штагер також визначаються ключові концептуальні основи рівнів інформаційної війни, до яких авторкою віднесені наступні (рис.1.1).

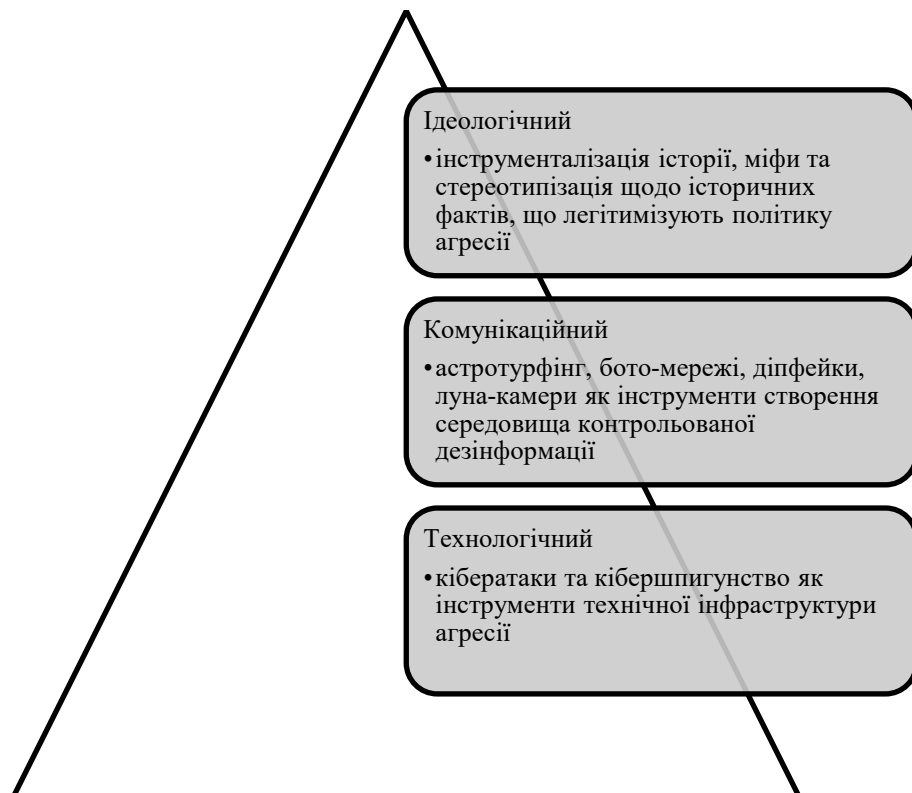

Рис. 1.1. Основні рівні інформаційної війни

Джерело: створено автором на основі [2, с. 73].

Отже, на рисунку 1.1 представлено ключові теоретичні рівні інформаційної війни. На нашу думку, розроблена Т. Штагер концепція

достатньо влучно та ґрунтовно узагальнює основні рівні, на яких ведуться сучасні інформаційні війни, проте може бути доповнена і розширена. Зокрема, доцільно також виділяти соціально-культурний рівень як проміжну ланку між комунікаційним та ідеологічним рівнями, оскільки на ньому відбувається стереотипізація національної ідентичності, формування маніпуляційних фейків та діпфейкові історичні наративи, які у подальшому трансформуються в ідеологічний рівень інформаційної війни. Таким чином, авторським внеском в теоретичний фундамент обраної для дослідження проблематики є розширення та доповнення сучасної концепції рівнів інформаційної війни новим елементом — соціально-культурний рівень.

Варто додати, як слушно наголошує Т. Гергелевич, що інформаційна війна не є новим явищем, але сьогодні вона забезпечена сучасними інструментами, які змінилися разом з інформаційним середовищем. Основним інструментом у цій війні є ворожий процес дезінформації, який навмисно вводить в оману цільови аудиторію, щоб вплинути на пізнання та спонукати до певної поведінки. Метою дезінформації є вплив на когнітивний вимір в інформаційній сфері; таким чином, аспект пізнання світу та реальності, тісно пов'язаний з емоціями, мораллю та етичними цінностями, і як ворожий інструмент відіграє життєво важливу роль у гібридній війні [3, с. 32].

Погоджуємося із позицією дослідника Т. Гергелевича, оскільки явища інформаційної війни та дезінформації є тісно пов'язаними елементами та компонентами гібридної війни, які формують такі інформаційні наративи у медіапросторі, які виправдовують агресію та війну. При цьому хочемо доповнити концепцію автора, оскільки журналістика, будучи четвертою владою, також трансформується під впливом дезінформації, а тому метою дезінформації є не лише вплив на когнітивний вимір, але й емоційний, що передбачає донесення через інформаційні меседжі штучних та спотворених повідомлень, у яких відображення подій дійсності тісно переплетене із фейками.

На противагу зазначеним деструктивним викликам у сучасному медіатизованому просторі формується новітня парадигма інформаційної

стійкості (*information resilience*). У концептуальному вимірі інформаційна стійкість — це спроможність інформаційної екосистеми держави (що включає медіа, державні органи, інститути громадянського суспільства та безпосередньо громадян) зберігати стабільність функціонування, оперативно виявляти, блокувати та нівелювати ворожі дезінформаційні впливи, а також швидко відновлюватися після інформаційних атак.

Цей концепт є динамічним процесом і в науковій літературі розглядається через три базові підходи:

1. інституційний підхід (наявність гнучкого законодавства та спроможних інституцій, які захищають інформаційні кордони без цензурування свободи слова);
2. технологічний або інструментальний підхід (розвиток систем моніторингу, фактчекінгу та використання алгоритмів протидії автоматизованому поширенню фейків і бот-мережам);
3. соціокультурний підхід (формування загального «соціального імунітету» суспільства через розвиток критичного мислення, медіаграмотності та культури відповідального споживання інформації).

Дослідниця М. Горделадзе зазначає, що у цифрову епоху платформи соціальних мереж вже не є просто каналами поширення інформації; вони стали ключовими аренами сучасної інформаційної війни. Алгоритми, що визначають контент, що доставляється користувачам, відіграють вирішальну роль у цьому процесі. Керування контенту на основі алгоритмів створює середовище, в якому люди переважно стикаються з інформацією, що відповідає їхнім існуючим інтересам та поглядам, тим самим обмежуючи вплив різноманітних точок зору, посилюючи поляризацію та збільшуючи ризик дезінформації [11].

За словами дослідниці, сучасні технології трансформують та посилюють можливості використання дезінформації та ведення інформаційної війни. В умовах сьогодення канали та інструменти використання останніх істотно примножилися, що впливає на відповідну трансформацію різних суспільних сфер, у тому числі — і сучасну журналістику. Таким чином, інформаційна війна

та дезінформація є комплексними складними явищами, які функціонують задля впливу на сприйняття реальності цільової аудиторії та суспільства. Незважаючи на зростання кількості досліджень з інформаційних війн, сучасна журналістика зазнає постійних трансформацій під впливом розвитку новітніх інструментів поширення фейків, що вимагає системної розбудови інформаційної стійкості, де інститут журналістики виступає головним захисним фільтром.

1.2. Журналістика як інститут: функції, стандарти та роль у кризових умовах

В умовах сьогодення, коли панують невизначеність та геополітична нестабільність, журналістика як інститут зазнає значних трансформацій. У контексті розвитку новітніх технологій та трансформації інструментів ведення інформаційної війни у сучасних наукових працях переосмислюється роль медіа, що вимагає чіткого розмежування їхніх традиційних функцій та новітніх моделей.

Традиційна теоретична база, представлена у класичних підручниках із журналістики, виокремлює сталий перелік базових функцій медіа. Провідною серед них є інформаційна функція, яка полягає у зборі, обробці та оперативному донесенні до громадян об'єктивних відомостей про події та явища навколишньої дійсності. Аналітична функція спрямована на тлумачення цих фактів, розкриття їхніх причинно-наслідкових зв'язків та контекстуалізацію суспільних процесів. Контрольна (або наглядова) функція закріплює за журналістикою роль «четвертої влади» чи суспільного наглядача (*watchdog*), що контролює діяльність державних інститутів та запобігає зловживанням повноваженнями. Соціалізуюча функція забезпечує інтеграцію індивіда в суспільство, трансляцію соціокультурних норм та цінностей, тоді як мобілізаційна функція слугує інструментом згуртування громадян навколо спільних цілей чи викликів.

Ефективність реалізації цих класичних функцій традиційно базується на дотриманні жорстких професійних стандартів. Як зазначають дослідники Ю. М.

Бідзіля та Г. І. Гецько, міжнародні та національні стандарти журналістики є основою для формування етичної основи професійної діяльності [12, с. 208]. Такі документи, як Декларація принципів поведінки журналістів (IFJ) [13], Кодекс етики журналіста України [14], Міжнародна хартія етичних принципів журналістики (UNESCO) [15] та Європейська хартія свободи преси [16], визначають основні принципи точності, об'єктивності, прозорості та відповідальності.

Поряд з тим, сучасні умови — а саме тотальна цифровізація інформаційного простору, стрімкий розвиток алгоритмічних соціальних платформ, демасифікація медіа, зникнення поняття єдиної «масової аудиторії» та виражена тенденція до персоналізації споживання контенту — призвели до докорінної трансформації журналістики. Нові умови змінюють традиційні уявлення про професійні стандарти, створюючи нові можливості та виклики для медіа [12, с. 208]. Класичні підходи зазнають змін, тож традиційні функції та роль журналістики поєднуються із новими, які є безпосередніми відповідями на виклики та кризи сьогодення.

До таких новітніх функцій журналістського інституту, що виникли внаслідок цифровізації та гібридних загроз, науковці відносять:

- вериферську (фактчекінгову) функцію, оскільки в умовах надлишку інформації та фейків ключовою стає фільтрація та підтвердження правдивості даних;
- навігаційну (орієнтаційну) функцію, яка допомагає індивіду не загубитися в хаотичному інформаційному шумі соцмереж та структурує порядок денний;
- функцію психологічної підтримки (терапевтичну роль), яка передбачає зменшення суспільної тривожності через трансляцію історій стійкості та уникання зайвого сенсаціоналізму в часи катастроф;
- деконструкційну функцію, спрямовану на системне розвінчування та роз'яснення механізмів дії ворожих дезінформаційних наративів і пропаганди.

Журналістика відіграє вагому роль як у внутрішньому, так і в зовнішньому соціокомунікаційному середовищі держави, що перебуває в умовах воєнного стану. У межах внутрішнього простору вона допомагає громадянам адаптуватися до кризових умов, тоді як на міжнародному рівні якісні медійні матеріали стають джерелом об'єктивної інформації про Україну. У цьому контексті інститут журналістики тісно взаємодіє із системою стратегічних комунікацій держави, яка спрямована на захист національних інтересів. Як слушно підкреслює О. Антипова, ефективно побудовані стратегічні комунікації є невід'ємним елементом євроатлантичної інтеграції України, оскільки вони забезпечують системну взаємодію з міжнародними партнерами та демонструють відданість нашої держави фундаментальним демократичним цінностям [17, с. 48]. Відповідно, незалежна журналістика не дублює державні комунікаційні структури, а створює верифікований контент, який підкріплює загальну стійкість суспільства.

У рамках євроатлантичного підходу до побудови стратегічних комунікацій, як зазначає З. Братина, особливе місце посідає адаптація безпекових смислів для широкого загалу, де повідомлення мають ставати зрозумілими та прийнятними для суспільства. Реалізація цієї мети спирається на три ключові інтерпретаційні моделі стратегічних комунікацій, а саме: раціоналістичну, критичну та наративну. Ці моделі є взаємопов'язаними та в комплексі забезпечують як логічну об'єктивність висвітлення безпекових процесів, так і емпатичне розуміння кризових явищ суспільством [18, с. 155].

Яскравим прикладом трансформації медіапрактики під впливом нових запитів аудиторії стало поширення такого явища, як «емоційна журналістика» (*emotional journalism*), яка передбачає інтеграцію емпатії у структуру тексту. Дослідник К. Вахль-Йоргенсен вважає, що зміщення уваги з об'єктивного повідомлення новин на емоційно насичене подання інформації призвело до зміни традиційних «жорстких» жанрів журналістики [19]. Це зміщення відбулося через вимогу самої аудиторії, яка в умовах стресу та криз шукає у медіа психологічне співпереживання та солідарність, а також через адаптацію

журналістів до алгоритмів цифрових платформ, де емоційний контент має більшу залученість.

Ще однією новітньою моделлю є «журналістика рішень» (*solutions journalism*). Автори Л. Біловус, В. Шафранський, Е. Грішин та С. Іванова додають, що журналістика може виконувати роль не тільки інструмента інформації, але й інструмента, який пропонує можливості для рішень і викликає конструктивні дії серед аудиторії [20, с. 16]. Ця модель з'явилася як реакція на втому суспільства від негативних новин (*news fatigue*). Медіа переорієнтовують фокус із самої проблеми на критичний аналіз дієвих відповідей на неї, пропонуючи суспільству готові варіанти вирішення кризових питань. Погоджуємося, що в сучасних умовах роль журналістики трансформується з інформаційної в інформаційно-управлінську, оскільки публікації журналістів здатні управляти рішеннями аудиторії та стимулювати самоорганізацію.

Таким чином, у сучасних наукових працях переосмислюються функції, стандарти та роль журналістики як інституту в контексті цифрових трансформацій та впливу кризових явищ на суспільні відносини. За результатами теоретичного узагальнення нами визначено такі основні функції, стандарти та ролі журналістики як інституту в умовах криз (рис. 1.2).

Функції	інформування, аналітика, контроль влади (watchdog), формування громадської думки, просвітництво, соціалізація, мобілізація суспільства, інтерпретація подій, комунікація розвага (інфотейнмент)
Стандарти	об'єктивність, достовірність, баланс думок, точність, оперативність, незалежність, етичність, перевірка фактів (fact-checking), відповідальність, прозорість джерел
Ролі	кризова комунікація, протидія дезінформації, інформаційна стійкість, підтримка суспільної стабільності, швидке реагування, пояснення складних подій, довіра до медіа документування подій, гуманітарна чутливість, консолідація суспільства

Рис. 1.2. Теоретичні основи формування інституту журналістики в умовах кризових явищ

Джерело: створено автором.

На рисунку 1.2 узагальнено ключові сучасні функції, стандарти та роль інституту журналістики. Журналістика як складова суспільства відіграє важливу роль у роботі демократичного середовища. Вона забезпечує поширення інформації, допомагає формувати думку людей та стежить за тим, щоб влада діяла правильно. Особливо важлива вона у часи кризових явищ. У таких ситуаціях суспільство потрібно не тільки швидко, а й достовірну та відповідальну інформацію. У зазначених обставинах журналістика стає не тільки засобом розповсюдження новин, але й інструментом, який допомагає людям зрозуміти, що відбувається й як діяти.

Аналізуючи роль журналістики, важливо зазначити, що її функції є дуже різноманітними. Основна з них інформаційна, оскільки саме через неї людина дізнається про події та явища. Але не менш важливою є аналітична функція, яка допомагає не лише записувати факти, а й пояснювати, чому вони відбуваються, які вони мають наслідки та який контекст ще існує. У кризових ситуаціях особливо варто звернути увагу на контрольну функцію, оскільки вона допомагає запобігти зловживанню владою чи маніпуляціям. Крім того, журналістика відіграє соціальну та мобілізуючу роль, що дозволяє людям з'єднуватися навколо загальних цінностей та цілей.

Водночас ефективність виконання цих функцій прямо залежить від виконання професійних стандартів. Об'єктивність, точність, баланс у висловлюваннях і достовірність є не тільки етичними правилами, а ще й обов'язковою умовою збереження довіри у громадськості. У кризові часи ці стандарти піддаються важким випробуванням, оскільки зростає швидкість поширення інформації та тиск на журналістів з боку стейкхолдерів.

Важливо звернути особливу увагу на роль журналістики у боротьбі з дезінформацією, яка завжди посилюється під час сучасних криз. Інформаційні атаки, фейки та пропаганда можуть зробити суспільство непереборними, як і

реальні події. У такому контексті журналістика виступає як фільтр, який допомагає відокремити правду від маніпуляцій. Вона не тільки дає інформацію, а й навчає людей думати критично, перевіряти джерела та зрозуміти, наскільки складне є середовище, у якому ми отримуємо новини.

Не менш важливою є роль журналістики у записуванні подій, особливо під час війн або великих катастроф. Матеріали журналістів стають як би історичним свідченням, яке потім використовують для аналізу, оцінки навіть у судових справах. Отже, журналістика виконує не тільки поточну, а й довгострокову роль зберігання пам'яті.

Узагальнюючи усе вищезазначене, журналістика як інститут у кризових ситуаціях відіграє дуже важливу роль для суспільства. Вона не тільки показує, як усе виглядає, а й впливає на те, як це розвивається, визначаючи, наскільки люди знають справу, вірять у інформацію та зв'язані між собою. У цей час особливо важливо дотримувати професійні правила, бо якість інформації впливає не тільки на те, як добре суспільство реагує на кризу, а й на те, чи зможе воно витримати труднощі. Тому розвиток журналістики, яка незалежна та дотримує етичні норми, є необхідним для того, щоб суспільство стабільно функціонувало, особливо в умовах криз та нестабільності.

1.3. Журналістика як чинник інформаційної стійкості: теоретичні моделі (фактчекінг, watchdog, public service)

У системі забезпечення когнітивної безпеки держави журналістська практика виступає ключовим інструментом формування системного опору суспільства зовнішнім деструктивним впливам. Замість пасивної ретрансляції подій, сучасна медіадіяльність трансформується у захисний бар'єр, який мінімізує вразливість громадян до маніпуляцій та оптимізує рівень їхнього інформаційного імунітету. Реалізація цієї захисної функції та розбудова тривалої інформаційної стійкості в умовах криз відбувається через практичне впровадження трьох базових теоретичних моделей: фактчекінгу, наглядової

журналістики (*watchdog*) та суспільного мовлення (*public service*). У контексті гібридних загроз, цифрової зміни та поширення хибних новин вона виконує додаткові функції, що більше, ніж просто передача інформації. Фактчекінг як прикладний метод верифікації даних, *watchdog*-журналістика як функціональна модель суспільного нагляду за владою та концепція публічних (суспільних) медіа як прогресивна інституційна модель функціонування преси в сукупності розглядаються як взаємопов'язані професійні та інституційні механізми забезпечення демократичної функції журналістики. У своїй синергії зазначені елементи різного рівня формують новітню архітектуру медіапростору, що діє як цілісна система захисту суспільства від деструктивних інформаційних впливів. Поєднання інструментального потенціалу фактчекінгу, критичного фокусу наглядової журналістики та незалежності публічних медіа дозволяє створити стійкий когнітивний щит, здатний ефективно нівелювати загрози дезінформації в умовах системних безпекових криз.

Перш за все важливо звернути увагу на модель фактчекінгу як інструменту перевірки інформації. У системі сучасних соціальних комунікацій фактчекінг визначається як процес верифікації, тобто перевірки на точність і відповідність реальним фактам емпіричних даних, цитат, статистичних показників та тверджень, що поширюються в публічному просторі.

Суть фактчекінгу полягає у безсторонньому, об'єктивному та декількаетапному дослідженні інформаційного приводу за допомогою першоджерел, відкритих даних, офіційних документів та експертних висновків. Головною метою цього процесу є виявлення фактологічних помилок, маніпуляцій, викривлень контексту або відвертої дезінформації для захисту суспільної свідомості від когнітивних деформацій.

У сучасній медіапрактиці фактчекінг існує у двох ключових формах, що різняться за часом та специфікою реалізації:

Внутрішньоредакційний фактчекінг — традиційна форма перевірки, яка здійснюється всередині журналістської редакції безпосередньо перед публікацією чи виходом матеріалу в ефір. На цьому етапі випускові редактори

чи спеціальні верифікатори перевіряють кожне твердження автора, точність імен, дат, цифр та цитат, що є обов'язковою умовою дотримання професійного стандарту достовірності.

Зовнішній або дослідницький фактчекінг — самостійний напрям медійної діяльності, який передбачає аналіз та спростування вже оприлюднених у публічному просторі заяв політиків, лідерів думок, повідомлень інших медіа чи користувачів соціальних мереж.

У межах зовнішнього фактчекінгу виокремлюють дві моделі реалізації: інституційну (функціонування спеціалізованих незалежних фактчекінгових організацій та платформ, таких як StopFake, VoxCheck або БезБрехні) та технологічну (автоматизований фактчекінг, що спирається на алгоритми штучного інтелекту, моніторингові системи та гібридні аналітичні рамки виявлення логічних помилок у текстах).

Дослідження показують, що сучасний фактчекінг остаточно подолав рамки допоміжної редакційної практики та трансформувався в автономний жанр аналітичної журналістики, а також у самостійну професійну функцію. Як специфічний жанр, він має власну унікальну методологію дослідження, сталу структуру побудови матеріалу (вердикт, фактологічне спростування, надання доказів) та чіткі критерії оцінювання дійсності. Водночас у вимірі кадрової структури медіа фактчекінг виокремився в особливу професійну субспеціалізацію (професію фактчекера або верифікатора контенту), що потребує специфічних цифрових навичок, зокрема володіння інструментами OSINT (Open Source Intelligence) для роботи з великими масивами даних та верифікації візуальних джерел. Зокрема, комплексні наукові розвідки та аналітичні дослідження підтверджують, що фактчекінг виявляє високу ефективність у боротьбі з поширенням дезінформаційних наративів, але водночас вони чітко окреслюють межі його застосування. Концептуальні обмеження цієї моделі пов'язані насамперед із рівнем первинної довіри аудиторії до конкретного медіа або верифікаційної платформи, а також із глибинним впливом стійких когнітивних упереджень споживачів контенту [21,

с. 170]. Психологічний феномен «ефекту зворотного спалаху» (backfire effect) та схильність індивідів шукати підтвердження виключно власним уявленням (confirmation bias) призводять до того, що навіть верифіковані й фактологічно спростовані дані можуть відкидатися аудиторією, якщо вони суперечать її ідеологічним чи політичним переконанням. Сама по собі перевірка фактів не завжди змінює погляди, а потрібно поєднувати її з іншими стратегіями комунікації.

Окремим перспективним напрямом розвитку верифікаційних практик є автоматизований фактчекінг (automated fact-checking). Його суть полягає у використанні алгоритмів машинного навчання, штучного інтелекту (ШІ) та систем обробки природної мови (NLP) для автоматичного моніторингу медіапростору, виявлення потенційно неправдивих тверджень і їхнього миттєвого зіставлення з уже верифікованими базами даних.

У сучасній медіареальності інструменти автоматизованого фактчекінгу найчастіше зустрічаються у формі спеціалізованих плагінів для браузерів, внутрішньоредакційних моніторингових систем або аналітичних платформ великих технологічних компаній (наприклад, алгоритми Google Fact Check Explorer або системи маркування контенту в соціальних мережах компанії Meta).

Сьогодні світові редакції все частіше впроваджують ШІ для оптимізації рутинних процесів верифікації. Зокрема, відомими прикладами використання є:

- система ClaimReview — тегована розмітка, яка дозволяє пошуковим роботам ШІ миттєво ідентифікувати перевірені факти та піднімати їх у видачі;
- платформа Full Fact AI (використовується британськими медіа) — автоматично сканує трансляції новин чи виступи політиків у реальному часі, транскрибує текст та звіряє цифри з офіційною статистикою

- інструменти Sensity AI та InVID — застосовуються журналістами-розслідувачами для автоматичного виявлення маніпуляцій із зображеннями та розпізнавання відео-діпфейків.

Водночас наукові дослідження в області автоматизованого фактчекінгу суттєво розширюють наше розуміння цієї моделі, демонструючи як колосальний потенціал ШІ в аналізі великих масивів інформації, так і його очевидні ліміти. Зокрема, розвідки підкреслюють фундаментальну проблему правильної інтерпретації підтексту, сарказму, іронії та врахування специфічного соціокультурного контексту, які цифрові алгоритми наразі не здатні повноцінно розпізнати, що залишає фінальне рішення за людиною-верифікатором [22].

Саме тому новітні методи протидії дезінформації, наприклад, гібридні системи аналізу логічних помилок у медіатекстах, свідчать про те, що сучасний фактчекінг еволюціонує від механічної перевірки ізольованих фактів («правда/неправда») до комплексного аналізу структури маніпулятивної аргументації [23]. Таким чином, автоматизований фактчекінг поступово перетворюється на складний інтелектуально-технологічний процес, де когнітивні навички журналіста синергетично поєднуються з обчислювальними можливостями штучного інтелекту, формуючи гнучкий інструмент забезпечення інформаційної стійкості суспільства.

Важливим компонентом архітектури інституційної стійкості медіапростору є модель наглядової журналістики або модель «watchdog» (соціального наглядача). У класичній теорії масових комунікацій вона розглядається як фундаментальний механізм незалежного контролю за діяльністю інститутів політичної влади, фінансово-промислових груп та інших суб'єктів, що володіють значними суспільними ресурсами.

Суть цієї моделі полягає в реалізації журналістикою ролі стримувань і противаг у демократичному суспільстві. Інститут журналістики допомагає здійснювати цей контроль через низку чітких професійних інструментів та механізмів, серед яких:

Проведення глибинних журналістських це викриття латентних (прихованих) корупційних схем, зловживання владою, нецільового використання бюджетних чи донорських коштів і порушень прав людини.

Забезпеченням прозорості є моніторинг ухвалення нормативно-правових актів та державних рішень, оприлюднення закритих чи суспільно значущих даних.

Формування публічного порядку денного (agenda-setting) — винесення критичних проблем у публічний дискурс, що змушує владні інститути офіційно реагувати на запити громадянського суспільства та нести політичну чи юридичну відповідальність.

Ефективність функціонування моделі watchdog безпосередньо залежить від певних умов, які визначають, чому ця модель працює. Головними чинниками є: законодавче гарантування свободи слова, наявність дієвих інститутів громадянського суспільства, готовність правоохоронної та судової систем реагувати на медійні публікації, а також фінансова незалежність самих медіаредакцій від олігархічних чи державних дотацій. За наявності цих умов журналістські розслідування стають тригером для реальних суспільних і політичних змін.

Водночас у науковій літературі виокремлюють системні деструктивні чинники та кризи, де модель «watchdog» не працює або виявляє суттєві обмеження.

В умовах автократичних та гібридних політичних режимів, де правові механізми нівельовані, державні органи використовують цензуру, прямий тиск, судові переслідування журналістів або повну ліквідацію незалежних медіа, перетворюючи наглядову функцію на маргінальну.

В умовах гострої фінансової кризи медіаринку, коли через брак ресурсів редакції не мають змоги фінансувати тривалі й дорогі розслідування, натомість вимушено переходять до дешевого виробництва поверхневого «клікбейтного» контенту.

В екстремальних умовах воєнного стану, коли через об'єктивну потребу збереження державної та військової таємниці впроваджуються законні обмеження на поширення певної інформації. У цьому контексті журналісти часто постають перед складною етичною дилемою: балансуванням між обов'язком викривати внутрішні прорахунки чи корупцію (наприклад, у секторі ВПК) та загрозою ненавмисного підігрування ворожій пропаганді, яка може використати ці факти для підриву міжнародної підтримки держави.

Сучасні соціокомунікаційні дослідження показують, що наглядова функція медіа зазнає суттєвих трансформацій у цифровому середовищі. Зокрема, класична модель «watchdog» еволюціонує від ізольованої діяльності окремих редакцій до функціонування в межах диверсифікованої екосистеми суспільної підзвітності [24]. Це означає, що сучасна журналістика більше не володіє монополією на контроль за владними інститутами, а стає центральною ланкою ширшої мережі цивільного нагляду.

У цій новій цифровій реальності реалізація наглядової функції відбувається через горизонтальну взаємодію трьох ключових суб'єктів:

Громадські організації та аналітичні центри (ГО) — журналісти активно кооперуються з антикорупційними активістами, правозахисниками та профільними експертами, трансформуючи їхні складні юридичні чи фінансові звіти у зрозумілі медійні розслідування.

Цифрові платформи та інструменти — використання відкритих баз даних (наприклад, реєстрів декларацій, систем державних закупівель ProZorro) та інструментів краудсорсингу дозволяє оптимізувати процес збору доказів.

Сама аудиторія (громадянська журналістика) — споживачі контенту перестають бути пасивними читачами; вони виступають безпосередніми джерелами інформації, передають журналістам фото- й відеодокази з місць подій (інструменти UGC — User Generated Content), фіксують порушення на місцях та допомагають масштабувати розголос у соціальних мережах.

Таким чином, інтеграція журналістики у цей спільний простір підзвітності значно посилює її розслідувальний потенціал, перетворюючи

модель «watchdog» на гнучку, мережеву систему колективного захисту демократичних стандартів.

Однак сучасні емпіричні дані європейських та глобальних медіадосліджень свідчать про наявність серйозного дисбалансу у сприйнятті цієї моделі суспільством. Зокрема, результати масштабних опитувань аудиторії демонструють, що високі очікування громадян щодо здатності медіа безкомпромісно виконувати роль контролю за інститутами влади часто не відповідають їхнім реальним результатам на практиці, що фіксує суттєвий розрив між суспільним запитом та медійною пропозицією. Таке критичне оцінювання ефективності наглядової функції аудиторією, зумовлене відчуттям недостатньої жорсткості журналістських розслідувань або їхньою політичною ангажованістю в епоху домінування технологічних гігантів, стає ключовим чинником, який призводить до прогресуючого зменшення рівня суспільної довіри до інституту журналістики загалом..

Глобальні дослідження також звертають увагу на структурні фактори, що впливають на ефективність watchdog: рівень демократії, доступ до інформації, незалежність медіа та економічні можливості. У цьому контексті стійкість суспільства до інформації залежить від здатності журналістики виконувати функцію контролю. У авторитарних або гібридних режимах ця функція часто обмежується або перетворюється на символічну.

Третім фундаментальним механізмом забезпечення інформаційної стійкості є інституційна модель суспільних медіа або суспільного мовлення (public service media). У медіафілософії часто виникає теоретичне спрощення, де сутність цієї моделі зводять виключно до обов'язку «служити суспільним інтересам». Проте прагнення задовольняти інформаційні потреби громадян є базовим стандартом та онтологічною суттю будь-якої якісної професійної журналістики загалом. Натомість суспільні медіа розглядаються в науковій літературі як особлива організаційно-правова та фінансова форма функціонування преси, що докорінно відрізняється як від державних, так і від приватних (комерційних) засобів масової інформації.

Головна специфіка суспільної журналістики полягає в унікальній тривекторній системі незалежності, яка безпосередньо впливає на розбудову соціального імунітету суспільства:

- Незалежність від політичного (державного) контролю. На відміну від державних медіа, які фінансуються з урядових бюджетів і часто перетворюються на інструменти пропаганди чи легітимації чинної влади, суспільне мовлення керується незалежними наглядовими радами, до складу яких входять представники громадянського суспільства, правозахисники, науковці та діячі культури. Це унеможливорює використання медіаресурсу як інструменту адмінресурсу.
- Незалежність від комерційного тиску та капіталу. На відміну від приватних медіа, що належать олігархічним колам чи бізнес-структурам і зорієнтовані на отримання прибутку, лобіювання корпоративних інтересів та виробництво дешевого розважального контенту заради високих рейтингів (клікбейту), суспільні медіа звільнені від диктату рекламодавців. Вони орієнтуються не на комерційні рейтинги, а на якість, збалансованість та суспільну значущість інформації.
- Особлива модель фінансування. Економічна життєздатність цієї моделі базується на принципі, за якого саме суспільство безпосередньо фінансує роботу журналістів, оскільки усвідомлює їхню критичну необхідність для стабільного розвитку демократії. Традиційно це реалізується через систему спеціальних фіксованих зборів (абонентської плати) з громадян (як, наприклад, ліцензійний збір BBC у Великій Британії або ZDF/ARD у Німеччині) чи через захищені законом цільові відрахування з державного бюджету, які уряд не має права заблокувати чи змінити в односторонньому

порядку (модель, за якою функціонує АТ «НСТУ» — Суспільне Мовлення в Україні).

У контексті протидії дезінформаційним загрозам та формування інформаційної стійкості роль суспільних медіа є вирішальною. Завдяки фінансовому та політичному імунітету, ця інституційна модель здатна забезпечувати аудиторію максимально верифікованим, вільним від маніпуляцій та емоційно збалансованим контентом навіть під час найгостріших геополітичних криз. Суспільні медіа стають головним майданчиком для інклюзивного суспільного діалогу, інтегрують навколо себе представників різних соціальних груп, запобігають штучній поляризації суспільства (яку часто провокують ворожі ІІсО) та виступають еталоном дотримання професійних журналістських стандартів в національному медіапросторі. Зараз вона набуває нового вигляду, зв'язаного з потребою повернути довіру до засобів масової інформації. Дослідження показують, що ефективність журналістики значною мірою залежить від здатності враховувати соціальні обставини, культурні особливості та потреби різних груп аудиторії [25]. Особливо підкреслюється роль локальних комунікаційних мереж та «довірених посередників», які допомагають зрозуміти інформацію як важливу та надійну.

У цьому випадку особливу роль відіграє медіаосвіта, як важлива частина інформаційної стійкості. Вона допомагає розвивати критичне мислення та здатність боротися з маніпуляціями, що вважається як вид «соціального імунітету». Отже, журналістика та медіаосвіта створюють взаємозв'язану систему, спрямовану на збільшення стійкості суспільства до негативних впливів з боку інформації.

Окрім того, критичне вивчення сукупності теоретичних підходів дозволяє виявити кілька суттєвих проблем та методологічних прогалин у контексті формування інформаційної стійкості.

По-перше, у сучасній науковій літературі зазначені інструменти найчастіше розглядаються ізольовано один від одного: фактчекінг аналізується як суто технологічний метод, модель «watchdog» — як політична функція, а

суспільне мовлення — як організаційна форма. Об'єднання цих трьох різнорівневих механізмів у єдину інтегровану теоретико-методологічну рамку дозволить науково обґрунтувати створення цілісної, багаторівневої системи когнітивного захисту. Така синергія доводить, що інформаційна стійкість не може бути досягнута лише одним шляхом: вона потребує одночасної наявності прикладного інструментарію перевірки даних (фактчекінг), незалежного інституційного джерела верифікованих смислів (суспільні медіа) та механізму громадянського контролю за прозорістю рішень (watchdog).

По-друге, значна частина досліджень фокусується переважно на технологічних аспектах протидії загрозам (алгоритмах ШІ, автоматизованому моніторингу), практично не враховуючи соціокультурний та психологічний виміри інформаційної стійкості. Проте ефективність будь-яких медійних інструментів безпосередньо залежить від рівня медіаграмотності населення, критичного мислення, довіри до державних та суспільних інститутів, а також від національної ідентичності та культурного контексту аудиторії. Ігнорування цих чинників призводить до того, що навіть найдосконаліші технологічні спростування фейків виявляються безсилими проти глибинних когнітивних упереджень та емоційних маніпуляцій, які використовує ворог.

По-третє, потребує окремої наукової оцінки специфіка функціонування фактчекінгу, моделей «watchdog» та суспільних медіа в умовах воєнних конфліктів високої інтенсивності, де кожна з цих форм зазнає жорсткої трансформації:

- Модель фактчекінгу в кризових умовах стикається із проблемою хронічного браку часу, коли швидкість поширення деструктивних вкидів перевищує можливості класичної верифікації, а також із закритістю значної частини чутливих військових даних, що ускладнює пошук першоджерел.
- Модель «watchdog» під час війни опиняється в ситуації жорсткого етичного компромісу між обов'язком контролювати прозорість влади (наприклад, у сфері державних закупівель чи оборонного сектору) та

ризиком посіяти суспільну зневіру або випадково розголосити інформацію, яку ворог використає для дискредитації держави на міжнародній арені.

- Модель суспільних медіа у військовий період зазнає найбільшого фінансового та безпекового тиску, але водночас стає головним стабілізуючим чинником, який замість комерційного хаосу чи прямої державної цензури забезпечує громадян збалансованою, непанічною та верифікованою інформацією, утримуючи єдиний загальнонаціональний комунікаційний простір.

Таким чином, розгляд фактчекінгу, наглядової журналістики та суспільного мовлення не як окремих явищ, а як взаємодоповнюючих елементів єдиної системи дозволяє оцінити їхній реальний потенціал та межі ефективності у протидії гібридним загрозам під час війни.

Синтез зазначених професійних та інституційних механізмів дозволяє дійти висновку, що інформаційна стійкість не є статичним станом суспільства, а є динамічним і безперервним процесом, де фактчекінг виступає інструментальним фільтром, модель «watchdog» — критичним регулятором, а суспільні медіа — ціннісним та організаційним ядром. Ефективність цієї трирівневої системи безпосередньо залежить від скоординованої взаємодії між державою, медіаплатформами та громадянським суспільством. У цьому комунікаційному просторі журналістика виконує роль головного посередника та стабілізатора, який забезпечує верифікацію смислів, мінімізує суспільну вразливість до когнітивних загроз і консолідує соціум навколо об'єктивної картини реальності в умовах воєнних конфліктів.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи усе вищезазначене, можна стверджувати, що сучасна журналістика не просто пасивно відображає об'єктивну реальність, а й бере активну участь у її безпосередньому соціальному конструюванні. Феномен

«створення реальності» медіаінститутом реалізується через механізми селекції інформації та інтерпретації смислів. Формуючи порядок денний за допомогою інструментів agenda-setting, журналісти визначають, які саме події потраплять у фокус суспільної уваги, а які залишаться ментально неіснуючими для більшості громадян.

Через специфічне рамування новин, добір контексту, метафор та емоційних акцентів, журналістика пропонує суспільству готові когнітивні моделі інтерпретації того, що відбувається. Оскільки індивід не здатний особисто перевірити всі глобальні чи мілітарні процеси, його уявлення про простір, безпеку, ворога чи союзників повністю базується на тій медіакартині світу, яку транслюють цифрові канали. Отже, конструюючи суб'єктивне сприйняття дійсності, медіа безпосередньо керують суспільними настроями, ухваленням політичних рішень та поведінкою людей, що перетворює якісну журналістику на головного архітектора соціальної та інформаційної реальності в умовах воєнного стану.

Важливу роль у створенні стійкості до дезінформації відіграє взаємодія з аудиторією, рівень довіри до журналістики та розвиток культури споживання інформації. Розвиток моделей фактчекінгу, watchdog та public service у єдину практику створює основу для формування відповідального медіа-середовища. Тому журналістика не є самостійним інститутом, а є частиною складної екосистеми, де кожен елемент впливає на загальну інформаційну безпеку.

РОЗДІЛ 2

ЖУРНАЛІСТСЬКІ ПРАКТИКИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Нормативно-правове та інституційне середовище діяльності журналістики в умовах війни

Функціонування сучасної журналістики характеризується складністю умов, які викликані війною, розвитком цифрових технологій та змінами у суспільних очікуваннях. Вплив зазначених тенденцій особливо та яскраво виражено в Україні, де після початку повномасштабного вторгнення відбулося значне переосмислення ролі медіа та журналістики. Журналістика вже не просто джерело інформації, а важлива частина національної безпеки, тому виникає потреба в адаптації законодавчого регулювання. Як зазначає Красноступ Г. М., правове регулювання медіасфери набуває нових ознак, зокрема посилення ролі держави та необхідності швидкого реагування на інформаційні загрози [26].

У часи воєнного стану змінюється відносини між свободою слова та обмеженнями, які потрібні для захисту країни. Закони, міжнародні угоди та інституції мають зберігати безпеку журналістів і ефективно керувати інформацією. Зазначене створює складну ситуацію, коли журналісти повинні прагнути професійних стандартів та одночасно відповідати вимогам воєнного часу. сучасна журналістика перебуває у стані пошуку нових стандартів і практик, адаптованих до умов воєнного часу [27].

Важливим елементом інституту журналістики є нормативно-правова основа роботи журналістів. В Україні вона сформована з таких законодавчих та нормативних джерел, як Конституція України, спеціальні закони та міжнародні угоди. Ускладнення війни призводять до того, що важливою стає підтримка засобів масової інформації та захист журналістів за рахунок змін у законодавстві. Крім того, правові норми поступово адаптуються до нових

реальних умов, зокрема до питань інформаційної безпеки та боротьби з дезінформацією.

Правовий статус журналіста під час війни охоплює не тільки права, але й додаткові обмеження, які стосуються акредитації, доступу до інформації та відповідальності за поширення даних. Як зазначає Марків М., особливості правового статусу журналістів під час війни включають обмеження доступу до певної інформації та обов'язковість дотримання правил акредитації [28]. Законодавство встановлює окремі умови для роботи журналістів у зоні бойових дій, серед яких взаємодія з військовими структурами (рис. 2.1).

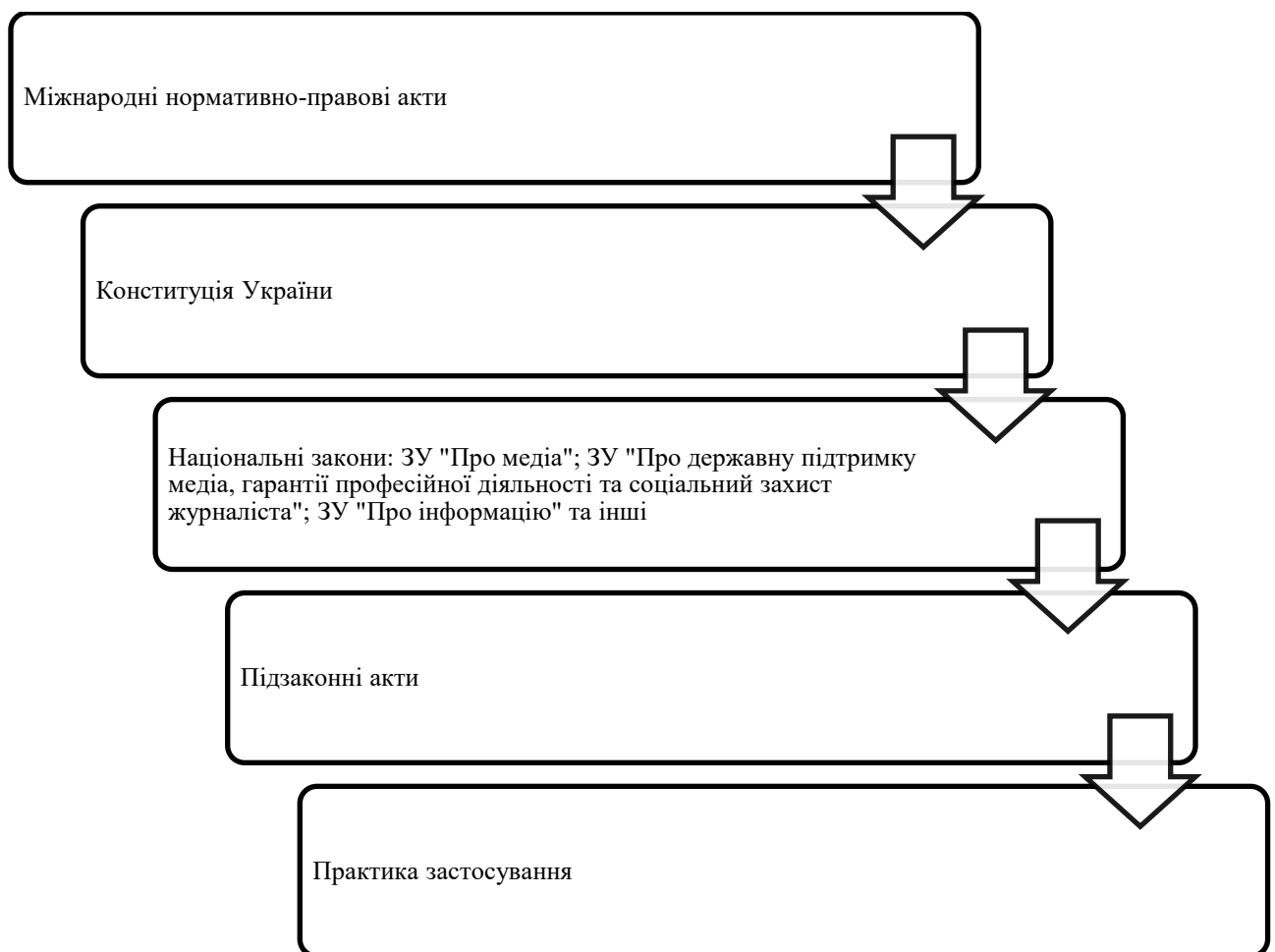

Рис. 2.1. Структура нормативно-правового регулювання інституту журналістики в Україні в умовах війни

Джерело: створено автором на основі [29-34].

Отже, за даними рисунку 2.1, нормативна система регулювання діяльності інституту журналістики в Україні має багатьох рівнів і поєднує механізми, як

національні, так і міжнародні. Базовими законами в діяльності журналістів є Закон України «Про медіа»; Закон України "Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста"; Закон України "Про інформацію" та інші. Варто додати, що Женевські конвенції та додаткові протоколи встановлюють статус журналістів як цивільних осіб та забезпечують їх захист [35-36]. Крім того, міжнародні організації виявляють порушення прав журналістів та створюють загальні стандарти безпеки.

Нормативно-правова система, яка регулює журналістику під час війни, дуже складна і має кілька рівнів. Вона включає основні конституційні права на свободу слова, які залишаються незмінними навіть у складних ситуаціях, але більше того, вони доповнюються спеціальними законами та документами, призначеними для забезпечення національної безпеки. Серед них особливу увагу заслуговують акти, що визначають роботу засобів масової інформації у стані війни, особливо щодо обмеження доступу до дуже важливої інформації.

Крім того, важливу роль відіграють міжнародні правові норми, які визначають статус журналістів як цивільних осіб та забезпечують їх захист. У реальності важливо також застосування цих норм, яке залежить від роботи державних органів та судової системи. Разом це створює повну систему регулювання, здатну змінюватися за умов війни.

Система правил та законів, що регулюють роботу журналістів під час війни, має складну структуру, поєднуючи національні та міжнародні норми. Вона створює баланс між свободою слова та безпекою країни. У той же час, наскільки ефективно працює ця система, залежить від того, як її застосовують на практиці, та від рівня професійної підготовки інституцій. Постійне вдосконалення цієї системи є важливим умовним для розвитку журналістики.

Інституційна структура роботи журналістів під час війни має високий рівень взаємодії між різними учасниками. Держава виконує роль регулятора, надаючи правила та контролюючи їх виконання. Судова система забезпечує захист прав журналістів і розглядає питання, пов'язані з їхньою професійною діяльністю.

Наступним аспектом є інституційне забезпечення журналістики. В Україні існують державні органи, професійні спільноти, так і міжнародні організації, зокрема Reporters Without Borders, які здійснюють моніторинг стану свободи слова [37-38] та інші (рис. 2.2). Вони працюють для виявлення порушень та підтримки медіа.

Рис. 2.2. Інституційна інфраструктура інституту журналістики в Україні

Джерело: створено автором.

Отже, за даними рис. 2.2, інституційна інфраструктура функціонування інституту журналістики формується з таких елементів, як держава, професійні організації, міжнародні інституції та громадянське суспільство. Ефективність роботи журналістів залежить від взаємодії всіх цих установ. В умовах кризових явищ така взаємодія може ускладнюватися, що створює нові ризики та виклики для журналістики.

Професійні організації та громадянське суспільство відіграють важливу роль у саморегуляції та підтримці журналістів. Міжнародні інституції здійснюють зовнішній контроль та допомагають створити загальні стандарти.

Така взаємодія на різних рівнях підвищує ефективність роботи медіа. Співпраця різних організацій зміцнює стійкість медіасистеми. Однак необхідно підвищувати їхню співпрацю. У мирний час журналісти дотримують правила об'єктивності, неупередженості та балансу. Проте під час війни ці правила можуть змінюватися, тому що з'являється необхідність враховувати національні інтереси та безпеку.

Нові етичні правила говорять про те, що журналісти мають більше відповідальності при розповсюдженні інформації, особливо якщо ця інформація може вплинути на настільки важливі справи, як бойові дії. Одночасно з цим, усе ще прагнуть до того, щоб інформація була правдивою та перевіреною. Таким чином, журналістика змінюється під впливом нових обставин, але не втрачає свою основу.

Суттєвим елементом інституційного середовища діяльності журналістики в умовах війни в Україні є зміна журналістських стандартів. Під час війни змінюється спосіб бачення об'єктивності, рівноваги думок і подання інформації. Журналісти мають враховувати національну безпеку (рис. 2.3).

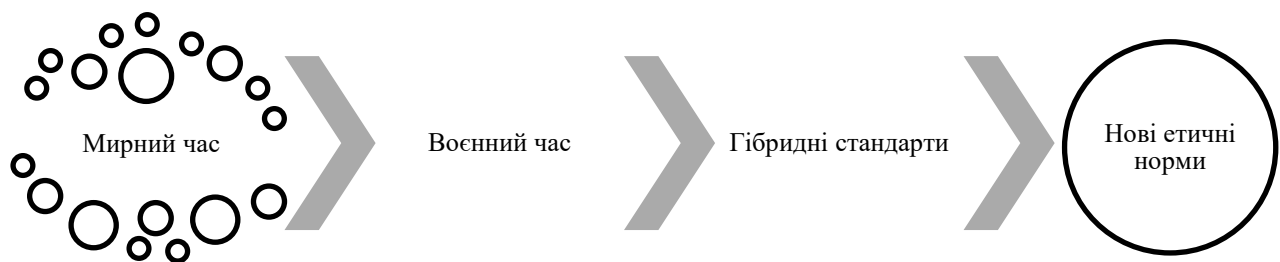

Рис. 2.3. Еволюція стандартів журналістики в умовах війни

Джерело: створено автором.

Отже, на рис. 2.3 представлено, що стандарти журналістики в умовах війни стають більш гнучкими, але при цьому залишаються базовими.

Трансформація стандартів журналістики є природною реакцією на війну. Вона допомагає зберегти ефективність медіа. Однак важливо не втратити основні принципи професії. Підтримання балансу між етикою та безпекою залишається головною задачею. Медіа виконують роль швидкого поширення інформації про події в країні. Крім того, вони впливають на громадське світлення, формують уявлення про війну та її наслідки. У часи війни медіа стають інструментом для мобілізації суспільства (рис. 2.4).

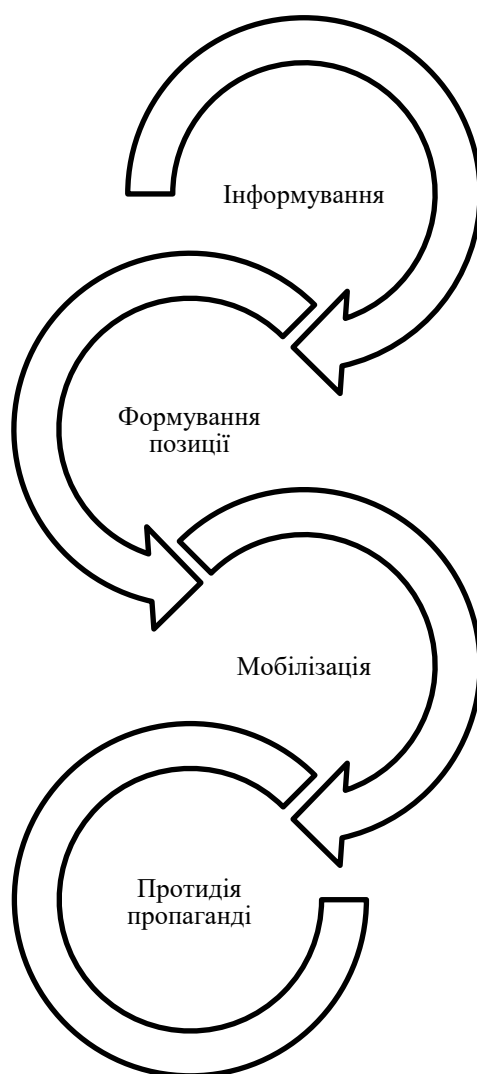

Рис. 2.4. Вплив медіа на суспільство в умовах війни

Джерело: створено автором.

Отже, дані рисунку 2.4 підтверджують, що медіа виконують стратегічну функцію. Вони стають інструментом впливу на суспільство. Водночас зростає

відповідальність журналістів, а тому необхідно забезпечити високий рівень професійності, оскільки зазначене сприятиме зміцненню довіри до медіа.

Підсумовуючи усе вищезазначене, законодавче та інституційне середовище журналістики під час війни є складна система, яка постійно змінюється. Воно поєднує державні та міжнародні правила, щоб медіа могли працювати в складних умовах. Серед важливих факторів виокремлено нормативні акти та інституції, які допомагають журналістам та забезпечують виконання стандартів.

2.2. Основні дезінформаційні наративи російсько-української війни та їх медійна циркуляція

Російсько-українська війна не лише військовий конфлікт, а ще й велике інформаційне протистояння, де головним зброєю є дезінформаційні наративи. Дезінформаційний наратив виступає як оповідь, яка створює певне уявлення про події, факти чи учасників конфлікту, щоб вплинути на свідомість аудиторії. Зараз такі наративи мають велику стратегічну важливість, бо вони формують погляди на події, зменшують значення опонента і впливають на рішення на міжнародному рівні. Дослідження показують, що рф систематично використовує фейкову, перекручену інформацію, щоб досягти певного ефекту на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях [39].

Одним із найпоширеніших наративів є припущення, що Україна є незаконна, корумпована, несуверенна країна [40]. Алгоритмічні боти в Telegram, Twitter та інших платформах прискорюють розповсюдження маніпулятивного контенту, створюючи враження, що всі погоджуються, навіть якщо це не відповідає дійсності [41].

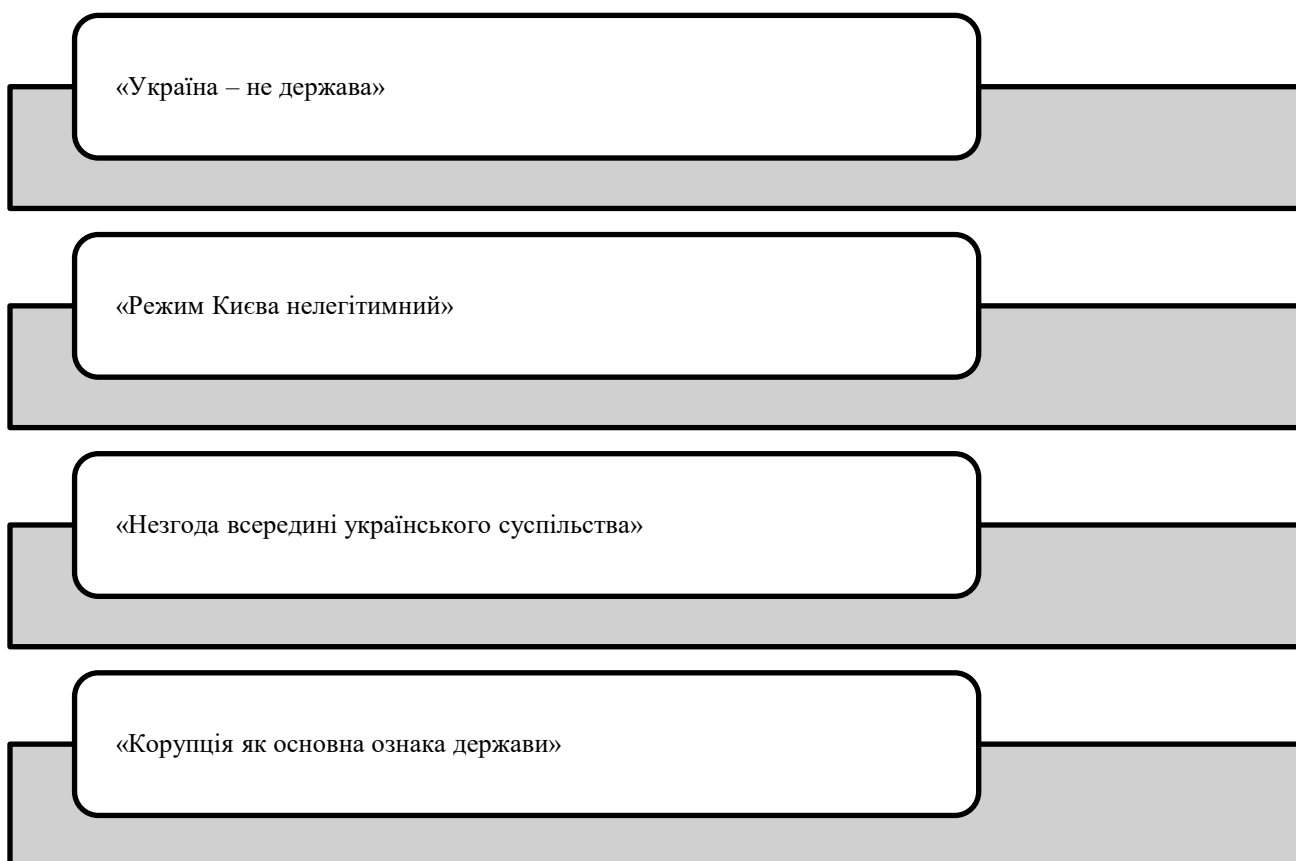

Рис. 2.5. Приклади нарративу делегітимізації України

Джерело: створено автором.

Отже, за даними рис. 2.5, бачимо, що через цілісні повідомлення в медіа створюється образ «антидержавності» України, що збільшує незадоволення аудиторії щодо державних органів та легітимності влади. За допомогою стратегічних повідомлень в медіа формуються уявлення про «антидержавність» України, що призводить до зменшення довіри до української влади та суспільства.

Ще один поширений розповідь спрямований на деморалізацію Заходу, який подається як сторонник, який не має морального права втручатися або критикувати дії рф. Соціальні мережі у цьому процесі виконують роль каталізатора, де певні повідомлення штучно посилюються через репости, коментарі та автоматизовані аккаунти. Платформи, особливо Telegram, використовуються для швидкого і масового поширення дезінформації. Боти відправляють шаблонні повідомлення, які повторюються на сотнях аккаунтів водночас. Такий підхід створює враження загального загоди та підсилює вплив

на свідомість читачів. Алгоритми додатково спрямовують зміст до аудиторії, яка піддається маніпуляціям, що робить поширення інформації більш ефективним і вибіркоvim [42].

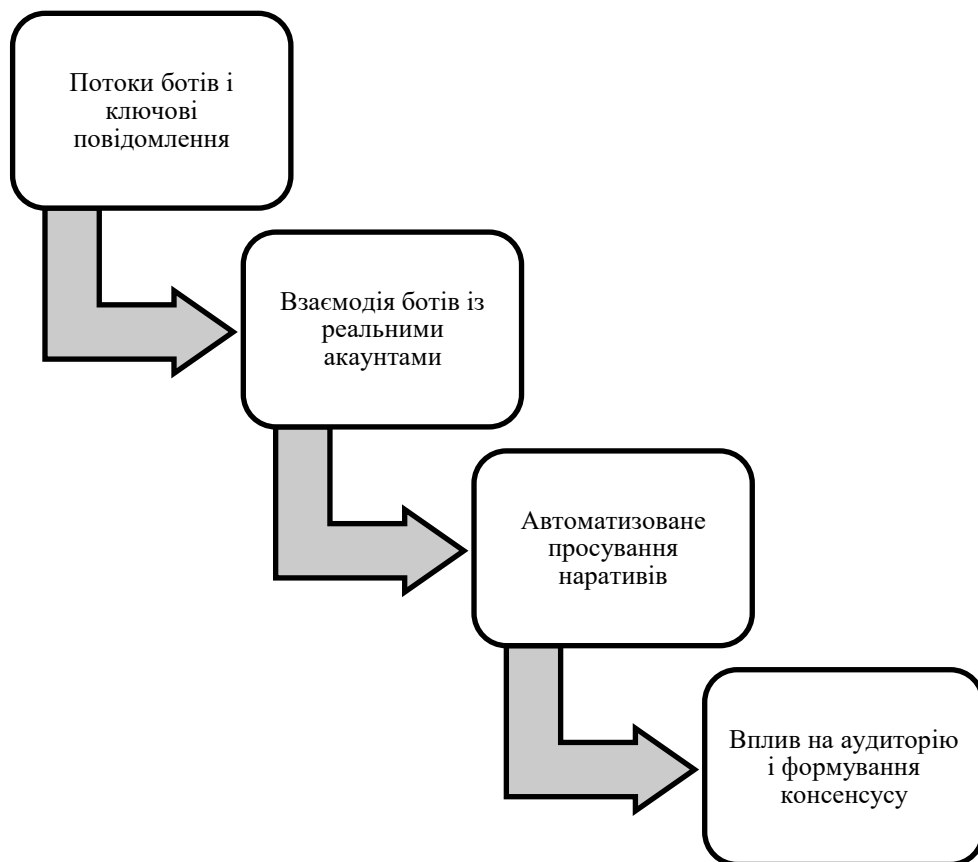

Рис. 2.6. Схема розповсюдження бот-дезінформації в Telegram

Джерело: створено автором.

Отже, за даними рис. 2.6, видно, що боти та алгоритми цифрових платформ значно підсилюють інтенсивність повідомлень та автоматизують їх поширення серед великої аудиторії.

Деінформаційні повідомлення змінюють сприйняття війни як серед українців, так і серед людей зі світу. Вони створюють образ ворога, підтримують деморалізацію населення та впливають на прийняття рішень у політиці. Через постійне повторення основних ідей формуються довготривалі стереотипи про події та учасників конфлікту, що робить складним отримання об'єктивної картини ситуації [43].

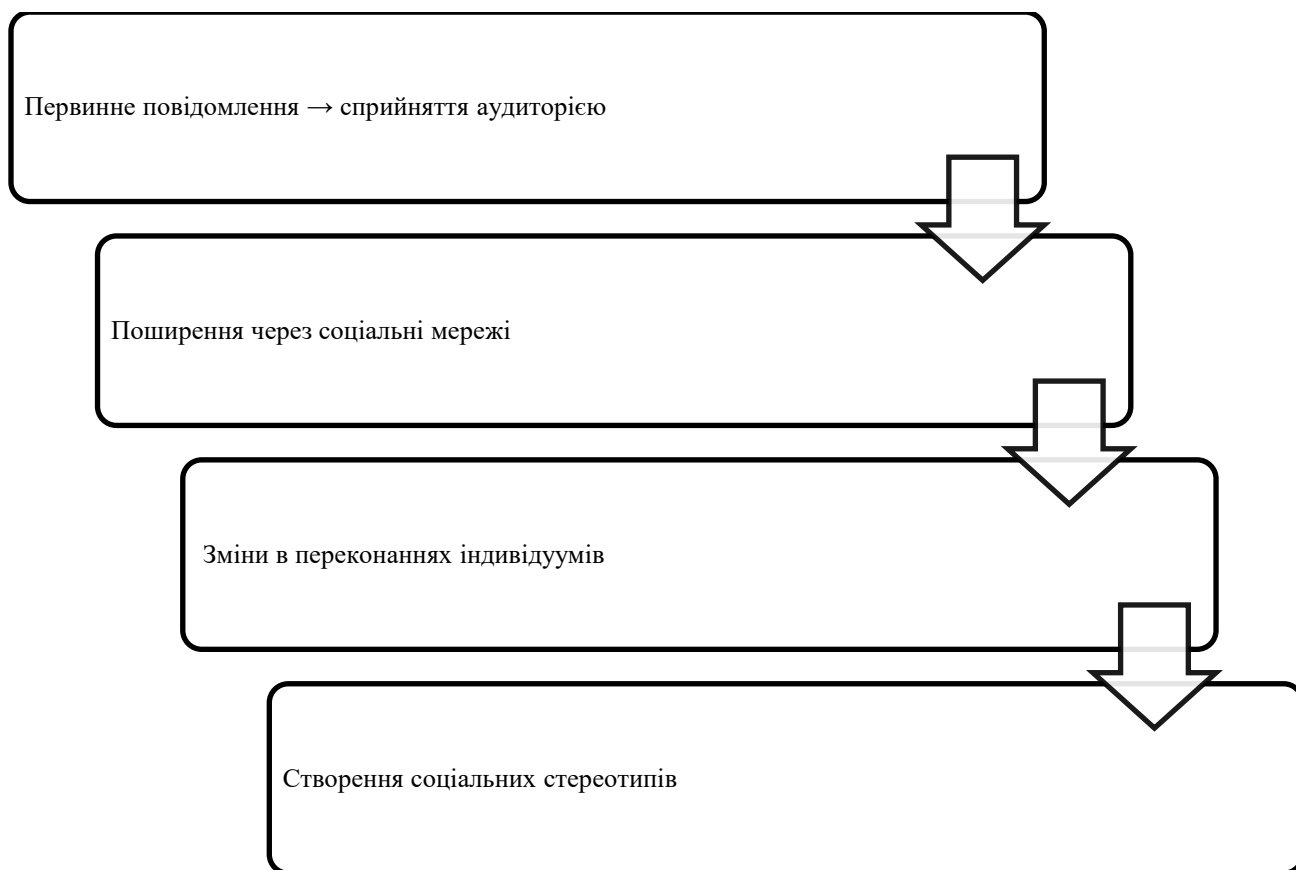

Рис. 2.7. Модель впливу дезінформаційних наративів на громадянську думку

Джерело: створено автором.

Отже, за даними рис. 2.7, бачимо, що дезінформаційні наративи не тільки передають інформацію, але й змінюють уявлення людей про конфлікт, іноді призводячи до формування важких переконань, які відповідають цілям агресора. У сучасному світі дезінформаційні наративи входять до складу складних гібридних стратегій. Вони використовують різноманітні інструменти, традиційні засоби масової інформації, цифрові платформи, соціальні мережі та алгоритми поширення інформації, що дозволяє не лише швидко розповсюджувати матеріали, а й контролювати, як вони впливають на людей. У результаті, у людей формуються масові стереотипи та упередження, що ускладнює критичне мислення та створює «інформаційну пічку», у якій люди стають агресив.

Крім політичних повідомлень, дезінформаційні наративи часто використовують культурні та історичні теми. Наприклад, у російських ЗМІ часто згадується поняття «історичної єдності народів», яке під силу збройній агресії та приймає анексію територій. Це створює емоційну основу для прийняття інформації, а також збільшує ефективність маніпуляцій, оскільки аудиторія сприймає повідомлення через призму національної та історичної ідентичності.

Делегітимізація України	• недовіра до влади та державних інститутів
Деморалізація Заходу	• критика і підриг довіри до міжнародної підтримки
Історичні наративи	• формування «праведної» історичної позиції Росії
Соціальні мережі та боти	• посилення впливу через алгоритми та масове повторення

Рис. 2.8. Основні наративи дезінформації та їхній емоційний вплив на аудиторію

Джерело: створено автором.

За даними з рисунка 2.8 бачимо, що дезінформаційні наративи працюють спільно, поєднуючи політичні, історичні та соціальні повідомлення, щоб впливати на різні групи людей. Головним способом поширення дезінформації є повторення та інтеграція наративів у різні медіа. Вказане створює ефект «експоненційного впливу», коли повідомлення одночасно поширюється через

державні засоби масової інформації, соціальні мережі, Telegram-боти та аналітичні системи, які відстежують активність аудиторії. Внаслідок цього утворюються стійкі уявлення про конфлікт, а оточується погляд на альтернативні, об'єктивні джерела.

Підсумовуючи все, дезінформаційні повідомлення є важливим елементом гібридної війни. Вони створюють образи ворога, знижують мораль людей і руйнують довіру до журналістики та влади. Для боротьби з такими повідомленнями потрібно застосувати комплексний підхід, який включає медіаграмотність, критичне вивчення джерел інформації та співпрацю з іншими країнами в сфері інформаційної безпеки.

Аналіз дезінформації в контексті російсько-української війни показує, що сучасні конфлікти не можна розглядати лише з точки зору війни. Важливим стає інформаційне протистояння, яке не менше значиме, ніж бойові дії на фронті. Воно впливає на те, як люди розуміють події, формують своє думання та приймають рішення, як у країні, так і на міжнародному рівні.

Російські журналісти та цифрові платформи застосовують різноманітні стратегії, поєднуючи знищення віросповідання української державності, зниження моралі Заходу та використання історичних та культурних тем, що збільшує ефективність маніпуляцій. Такий підхід дозволяє утверджувати стійкі переконання у людей, які його переглядають, і формувати масові стереотипи щодо цього конфлікту.

Соціальні мережі та автоматичні системи, особливо боти, мають особливу роль у поширенні неправдивої інформації. Вони швидко розповсюджують повідомлення, створюють вигляд, ніби всі люди погоджуються з ними, і підкреслюють однакові повідомлення, що значно збільшує їх вплив на людей.

Алгоритми платформ вибирають тільки тих, хто найбільше погоджується з якоюсь інформацією, тому інформація розповсюджується точче та ефективніше. Такі інформаційні історії не тільки дають знання, але й змінюють те, як люди думають про справи, і ці думки стають важкими для зміни без сильного протидії.

Дезінформація поширюється через поєднання різних засобів журналістики: телевізора, газет, соціальних мереж, меседжу та аналітичних сайтів. Така загальна стратегія дозволяє потрапити до багатьох людей одночасно та точно впливати на різні групи. Тому, щоб усунути дезінформацію, потрібно використовувати мультифункціональний підхід, який включає навчання людей розпізнавати неправдоподібну інформацію, розвивати здатність критично аналізувати, перевіряти факти та працювати разом з іншими країнами.

Отже, дезінформаційні повідомлення в російсько-українській війні є потужним засобом інформаційної війни, який містить у собі політичні, соціальні та культурні повідомлення. Вони здатні змінювати думки людини, знижувати довіру до державних та міжнародних організацій і створювати довгострокові стереотипи в суспільстві. Ефективна боротьба з дезінформацією на всіх рівнях є необхідною для зменшення її впливу та захисту інформаційного простору. Лише комплексний підхід, який поєднує технології, освітні програми та координацію дій, дозволяє добре протистояти маніпуляціям та забезпечувати правдиве висвітлення подій журналістами.

2.3. Практики української журналістики у протидії дезінформації

В умовах сьогодення інформаційний простір України став одним із найбільш вразливих в контексті поширення та впливу дезінформації, оскільки остання може здійснювати значний негативний вплив на суспільні відносини, державу та демократичні інститути в нашій країні, що перебувають в центрі гібридної війни. Впливу маніпулятивних наративів, фейкових новин та пропаганди можуть зазнавати і журналістські практики, а тому практичні аспекти протидії інформації в контексті інформаційної стійкості України особливо актуальні в поточних реаліях.

Журналістика відіграє роль не лише джерела інформації, але і захисту інформаційної безпеки та інформаційної стійкості держави, а тому практики української журналістики у протидії дезінформації визначають нові актуальні

тренди та вектори розвитку української журналістики. Українські журналісти працюють в умовах інформаційного тиску, у зв'язку з чим від них вимагається неухильного дотримання високого рівня стандартів журналістської професійної етики та критичного мислення в умовах швидкого реагування.

У той же час розвиток сучасних цифрових технологій формує в контексті протидії дезінформації формує як нові можливості, так і нові виклики, пов'язані із протидією фейкам. У відповідь на інформаційну війну рф проти України українська журналістика активно розвиває фактчекінгові ініціативи, розвивається незалежність сучасних журналістських медіа платформ та запроваджуються нові освітні проекти, спрямовані на розвиток медіаграмотності в сучасних умовах.

Задля проведення власного емпіричного дослідження ми проаналізували сучасний стан дотримання онлайн-медіа стандартів журналістської етики задля того, аби визначити ключові актуальні цифрові видання української журналістики, серед яких доцільно здійснити моніторинг та аналіз практик української журналістики щодо протидії дезінформації.

Наступним кроком дослідження стало відбір видання української журналістики для аналізу, з подальшим проведенням власного спостереження та відбору публікацій для аналізу, на прикладі яких доцільно висвітлити практики української журналістики у протидії дезінформації. Задля формування актуальних висновків ми відфільтрували публікації на предмет періоду публікації, беручи до уваги публікації 2025-2026 років. А також відібрали публікації за тематикою, оскільки в контексті теми дослідження доцільно аналізувати публікації, присвячені висвітленню військових дій.

Останнім етапом дослідження стало проведення аналізу та узагальнення практичних прикладів практики української журналістики у протидії дезінформації. На цьому етапі ми спочатку охарактеризували кожен з відібраних публікацій, а в подальшому узагальнили приклади використання в публікаціях прикладів протидії дезінформації. Результатом такого узагальнення має стати висновок про те, що практики української журналістики у протидії

дезінформації в 2025-2026 роках успішно розвиваються. Відповідно, на цьому етапі дослідження ми сформувавши гіпотезу про те, що практики української журналістики у протидії дезінформації в 2025-2026 роках успішно розвиваються, і вище описана методологія закладена в основу підтвердження зазначеної гіпотези за результатами власного емпіричного дослідження.

Щодо сучасного стану дотримання онлайн-медіа в Україні стандартів журналістської етики, за даними Укрінформ, найвищий рівень дотримання стандартів професійної етики журналіста, зокрема понад 95%, станом на травень 2025 року, демонструють такі видання, як «Бабель», «Суспільні новини», «Українська правда», «Укрінформ» та інші [44].

Таким чином, вищезазначені цифрові видання підлягають подальшому моніторингу та спостереженню з метою пошуку публікацій, які можуть продемонструвати приклади практик української журналістики у протидії дезінформації в контексті інформаційної війни РФ проти України.

У публікації журналістів Валерії Цуба та Гліба Гусева висвітлено скандал довкола волонтерського медичного батальйону «Госпітальєри» та його керівниці Яни Зінкевич [45]. Зазначена публікація є прикладом практики протидії дезінформації, оскільки у ній використовується така практика, як фактчекінг. Далі наведено конкретні приклади:

- підкріплення фактів незалежними зовнішніми показниками – зокрема, в контексті розслідування структури власності бізнесу оприлюднено такі об’єктивні показники, як фінансова звітність;
- верифікація інформація – публікація містить додаткові посилання на першоджерело щодо окремих питань, яких стосується інтерв’ю, завдяки чому аудиторія має можливість перевірити наведені дані;
- використання застережень – в ході викладу матеріалу автори зазначають на тих питаннях, щодо яких можуть бути сумніви щодо їх перевірки та підтвердження.

Таким чином, за результатами проведеного контент-аналізу обраної публікації нами встановлено використання фактчекінгу як практики протидії дезінформації.

У наступній публікації [46] нами виявлено використання елементів медіаграмотності, зокрема в частині підтвердження фактажу та роботи журналістів з інформацією. Так, журналісти роблять застереження для аудиторії про те, що відео з інтерв'ю містить дві аудіодоріжки, оскільки відповіді українською мовою на основі оригіналу запису перекладені штучним інтелектом. Цей приклад також є чудовою ілюстрацією використання українськими журналістами сучасних цифрових інструментів, таких як штучний інтелект, зі збереженням професійної етики.

Наступний матеріал [47] також містить приклади використання фактчекінгу, зокрема інтерв'ю підкріплено тематичними фото, пов'язаними із питаннями, які підлягали обговоренню. Загальна кількість фотоматеріалів становить 16 фотографій, що є достатньо численним та переконливим у тому, що матеріали публікації відображають дійсність щодо відключень в Києві через масові ракетні обстріли з боку агресора.

У публікації Мирослава Лісковича, присвяченій тактиці ведення війни українськими військовими навесні 2026 року [48], виявлено використання практик фактчекінгу задля протидії дезінформаційним наративам рф щодо їхніх успіхів на фронті наразі. Зокрема, наведено статистичні дані, думки експертів загальною кількістю 7 осіб, що дає можливість сформувати незалежну неупереджену думку на основі викладених фактів.

У наступній публікації Антона Дробовича [49] унаочнено чудовий приклад використання пояснювальної журналістики як інструменту протидії дезінформації. Журналіст пояснює складне явище воєнної демократії, здійснюючи інтерпретацію та систематизацію поточних реалій.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, нами систематизовано та узагальнено практики української журналістики у протидії дезінформації в контексті інформаційної війни рф (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Практики української журналістики у протидії дезінформації в
контексті інформаційної війни РФ**

Практика	Видання
Фактчекінг	Бабель, Суспільні новини, Українформ
Робота з аудиторією (медіаграмотність)	Бабель
Пояснювальна журналістика	Українська правда

Джерело: створено автором.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи усе вищезазначене, практики української журналістики у протидії дезінформації в контексті інформаційної війни РФ проти нашої держави поступово розвиваються та трансформуються в умовах поточних реалій. Зокрема, проведене емпіричне дослідження доводить зростання якості та належності рівня дотримання українськими журналістами стандартів професійної етики.

Нами проведено аналіз сучасних прикладів використання в публікаціях українських журналістів практик та інструментів протидії дезінформації, таких як фактчекінг. У практиці української журналістики спостерігається поєднання традиційних журналістських стандартів з інноваційними підходами, які використовуються в частині перевірки фактів та інформації, а також щодо взаємодії з аудиторією.

Незважаючи на складну геополітичну ситуацію, українська журналістика продовжує відігравати вагомий роль у відображенні та формуванні об'єктивної дійсності, зміцнюючи інформаційну стійкість нашої держави та сприяючи укріпленню демократичних цінностей.

РОЗДІЛ 3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ВИКЛИКИ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК ЧИННИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ

3.1. Проблеми журналістики в умовах війни

Дослідивши теоретичні та практичні засади трансформації сучасної української журналістики в умовах війни, доцільно визначити основні тенденції, виявлені нами, щодо проблемних аспектів сучасної журналістики в Україні в умовах повномасштабного вторгнення та інформаційної війни рф проти нашої держави.

Актуальні проблеми української журналістики сформовані зі складного комплексу викликів та ризиків, які трансформують сутність та зміст професії журналіста, у зв'язку з чим трансформації зазнають і професійні стандарти та інструменти щодо роботи з інформацією. В умовах воєнного стану журналістика функціонує у відповідь на суспільні очікування, які формують суспільну відповідальність, межуючи між дотриманням усталених етичних стандартів та оперативністю надання інформації.

В умовах війни в інформаційному середовищі України інформація перетворюється на вагомий важіль впливу та ключовий стратегічний ресурс, відповідно, журналістика стає інструментом формування та впливу громадської думки. У зазначеному контексті актуалізується широке коло проблем, пов'язаних із інформаційним тиском, безпекою журналістів, їхнім балансом між етикою, точністю та оперативністю, а також обмеженістю ресурсів (рис. 3.1).

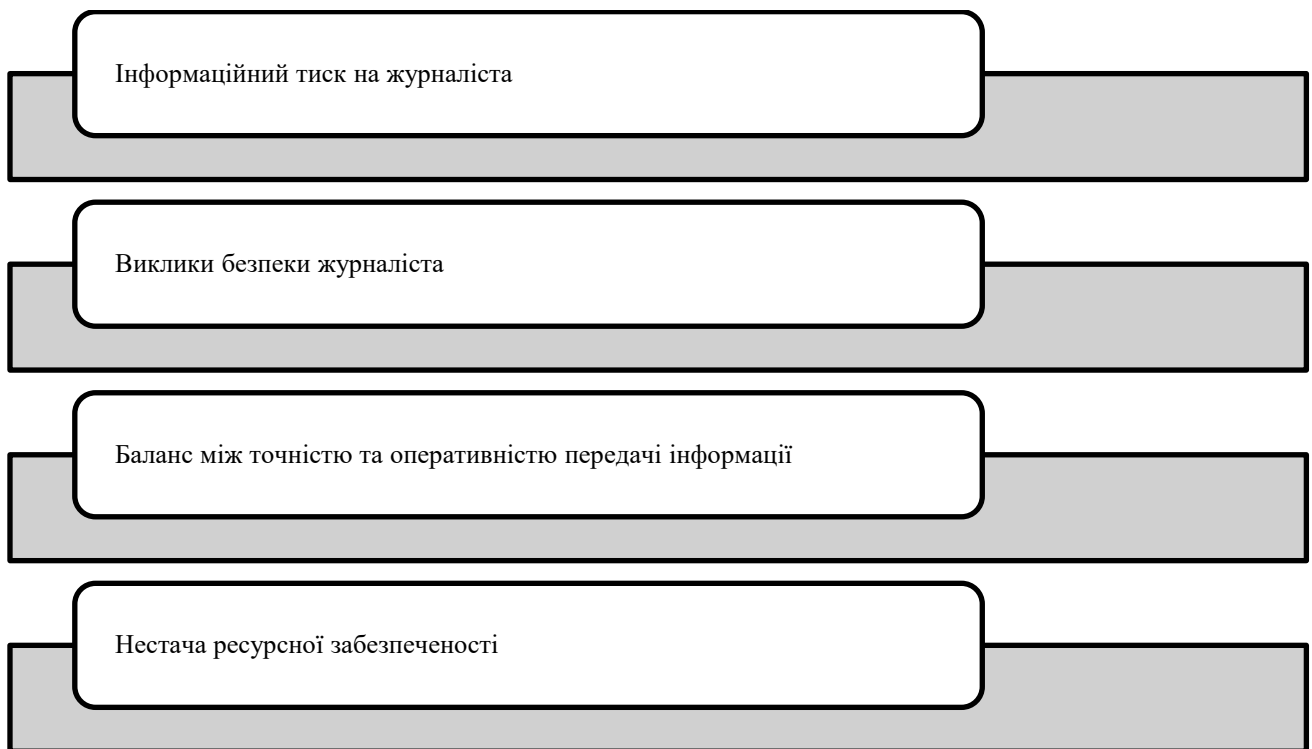

Рис. 3.1. Проблемні аспекти сучасної української журналістики в контексті інформаційної стійкості України

Джерело: створено автором.

Таким чином, за даними рисунку 3.1, сучасна українська журналістика стикається з широким колом проблем, пов'язаних із повномасштабним вторгненням та інформаційною війною проти України.

Зокрема, однією з найбільш гострих, на нашу думку, є проблема інформаційного тиску на журналістів. В умовах воєнного стану такий тиск може проявлятися як прямим чином, так і опосередковано. Наприклад, запровадження військової цензури та таємниці військових дій, обмеження щодо поширення окремих видів інформації або фактів задля збереження національної безпеки можуть негативно впливати на повноту, точність та достовірність матеріалів.

В зазначеному контексті посилюються також політичний та соціальний тиск, а саме посилення суспільних очікувань та вимог щодо підтримки «правильних» наративів. В умовах війни також можуть виникати ситуації, коли об'єктивність журналіста може сприйматися за нелояльність, упередженість,

тоді як критичні матеріали або повідомлення – інтерпретуватися як підриг засад національної безпеки.

Іншою важливою проблемою є виклики щодо безпеки журналістів. Контекст війни формує прямі загрози фізичній безпеці, оскільки журналісти працюють в зонах підвищеного ризику та активних військових дій, ризикуючи життям та здоров'ям під час обстрілів та повітряних тривог, перебуваючи в зонах військових дій або навіть на тимчасово окупованих територіях. Окрім загроз фізичній безпеці виникають нові ризики та загрози, пов'язані із психологічним здоров'ям. Зокрема, істотно посилюються чинники стресу, емоційного вигорання та травматичного досвіду. Відповідно, забезпечення безпечних умов роботи журналіста є не лише індивідуальною, але і інституційною проблемою сучасної української журналістики та нашої держави загалом.

Варто додати, що одним із ключових проблемних аспектів сучасної журналістики в умовах війни також є досягнення оптимального балансу між точністю та швидкістю надання інформації. В умовах воєнного стану істотно зростає попит на оперативну інформацію, оскільки аудиторія якомога швидше очікує новин щодо подій на фронті, поточного стану безпеки та інформації щодо обстрілів, нових прийнятих політичних рішень або інших сфер суспільного життя, які істотно трансформувалися в умовах війни. У той же час, надмірна швидкість підвищує ризики точності наданої інформації та перевірки отриманих фактів.

В умовах воєнного стану актуальною проблемою української журналістики також стала проблема ресурсної забезпеченості. Зокрема, багато видань журналістики функціонують в умовах скорочення фінансування, втрати рекламних доходів, потребою в оптимізації та скорочення витрат. У зазначеному контексті спостерігається зменшення кількості журналістів, їхній виїзд за кордон, через що зростає навантаження на тих журналістів, які продовжують здійснювати свою роботу. Унаслідок ведення бойових дій частково знищеними є технічні ресурси, такі як транспорт, будівлі приміщень

тощо. Відповідні негативні чинники можуть погіршувати якість роботи українських журналістів.

Особливо гостро в умовах сьогодення на професію журналіста негативно можуть впливати загальні проблеми нашої держави: зростання рівня податків та рівня цін, мобілізація чоловіків придатного віку тощо. Зазначені фактори є загальними проблемами українського бізнесу, але вони негативно впливають і на сферу журналістики, оскільки багато чоловіків-журналістів йдуть на фронт, що призводить до скорочення чисельності представників професії журналіста. В контексті зростання податків журналістські видання можуть скорочувати штат або переводити персонал на «сіру» заробітну плату. Вказані проблеми формують нові виклики для інституту журналістики в Україні.

Таким чином, в контексті усіх вище охарактеризованих проблем, ми спостерігаємо в умовах війни трансформацію ролі та функціонального наповнення професії журналіста. Український журналіст сьогодні перетворюється зі спостерігача на учасника інформаційного протистояння та захисника інформаційної стійкості України.

У цьому контексті виникають нові проблемні питання. Чи порушує стандарти журналістської етики та є виходом за межі ролі публікація достовірної інформації, яка може мати значний вплив на подальший хід військових дій? Чи є допустимим часткове обмеження правди задля захисту національної безпеки? Як захистити свою свідомість від маніпуляцій та зберегти незалежність, при цьому не піддаючи загрозі національні засади та патріотичну позицію? Усі ці питання не можуть мати однозначної відповіді та потребують переосмислення в умовах реалій та подій сьогодення.

Підсумовуючи усе вищезазначене, подолання визначених проблем потребує комплексного рішення, що базується на поєднанні традиційних та нових журналістських стандартів, інституційної та ресурсної підтримки з боку держави та суспільства, високого рівня відповідальності журналістів як на рівні спільноти, так і на рівні професії журналіста.

3.2. Порівняльний аналіз міжнародного досвіду

У наш час, зі стрімким впровадженням технологій штучного інтелекту, міжнародні стандарти журналістики, засновані на принципах достовірності, перевірки фактів та прозорості джерел інформації, стають орієнтиром для усіх міжнародних редакцій, що працюють у цифровому середовищі, у тому числі українських. Одним із найгостріших викликів останніх років є поширення різного роду фейків та дипфейків – синтетично створених аудіо- та відеоматеріалів, які можуть спотворювати реальність та підривати довіру до журналістів. Саме тому міжнародний досвід в протидії дезінформації може бути особливо корисним для України та імплементований з урахуванням сучасних військових реалій.

В умовах роботизації та автоматизації журналістської діяльності журналістам необхідно розвивати професійні компетенції, які дозволять їм виконувати завдання складної індивідуальної та колективної творчої діяльності, а саме авторську та редагувальну. Сучасний журналіст – це, перш за все, автор, творець смислів і цінностей, і лише потім ретранслятор інформації. Зміни в умовах праці та професії впливають на розуміння себе, фахівець має заново відкрити образ себе в професії та образ самої професії, що є ядром професійної ідентичності.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що сучасна потреба медіа у працівниках, здатних створювати мультиплатформний контент та процвітати у спільних середовищах. Це зробило цифрову журналістику однією з галузей, яка вважається такою, що має найбільший потенціал сьогодні для просування професійних, дослідницьких та педагогічних інновацій. Фактично, онлайн-журналістика відіграла важливу роль в оновленні навчальних програм з комунікацій протягом останніх двох десятиліть [50].

Трансформація медіасередовища за останнє десятиліття призвела до фундаментальних змін у процесах виробництва, поширення та сприйняття

інформації. Разом з розвитком цифрових технологій журналістика вийшла за рамки традиційного одноканального сторітеллінгу та перейшла до багатоканальної комунікації, де трансмедіа відіграватиме вирішальну роль. Трансмедійний сторітеллінг передбачає розробку однієї історії на різних платформах таким чином, щоб кожен канал розвивав її різний аспект та сприяв поглибленню залучення аудиторії. У статті розглядаються основні характеристики трансмедіа, її значення в сучасній журналістиці та виклики, пов'язані з етикою, професіоналізмом, точністю та новими моделями залучення аудиторії.

Міжнародна практика розвитку журналістики, зокрема посилення регуляторного регулювання, включаючи криміналізацію створення та розповсюдження діпфейків, наразі є необхідним заходом для запобігання їх використанню в дезінформаційних кампаніях та злочинних цілях. У сукупності зазначені фактори підкреслюють необхідність системного підходу до підвищення медіаграмотності та дотримання міжнародних стандартів журналістики в новій технологічній реальності.

Для імплемендації зарубіжного досвіду в українську журналістику доцільним видається використання синтетичного підходу, який поєднує найкращі елементи різних міжнародних моделей. Прозорість критеріїв оцінки та зв'язок винагороди журналіста з результатами можна запозичити з американської системи. Цінність європейського досвіду полягає в розвиненій системі соціальних гарантій та інвестицій у розвиток журналістики. Японська модель може бути корисною з точки зору формування корпоративної культури та довгострокової лояльності в професії журналіста.

3.3. Перспективи розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України

В умовах сьогодення роль інформації трансформується із ресурсу та джерела відомостей про події в інструмент впливу та донесення комунікаційних

повідомлень, пов'язаних із перебігом військових дій. Україна вже достатньо тривалий час перебуває в умовах інформаційної війни та гібридної війни, розв'язаної агресором, та посиленої повномасштабним вторгненням, а тому інформаційна стійкість нашої країни наразі є не просто актуальним, а визначально критичним питанням, оскільки від неї залежить майбутнє суверенітету та державності.

Журналістика в умовах формування інформаційної стійкості України виступає тепер не просто як діяльність щодо збору та донесення інформації до аудиторії, оскільки з розвитком журналістики в сучасних умовах формується здатність українського суспільства ідентифікувати та протидіяти інформаційним атакам, дезінформації, пропаганді агресора.

У вищезазначеному контексті журналістика виконує роль фільтра, завдяки якому суспільство отримує достовірну, перевірену, точну, збалансовану інформацію. Особливо посилюється ця роль в контексті війни, оскільки викривлення та помилки в роботі журналіста можуть мати наслідки не лише для репутації, але і для стратегії розвитку нашої держави та перебігу подальших військових дій.

Узагальнюючи проблеми та зарубіжний досвід щодо розвитку інституту журналістики, нами визначено ряд перспектив розвитку журналістики в умовах інформаційної стійкості України (рис. 3.2). Окремі з наведених перспектив вже реалізуються в практичній діяльності журналістів, тоді як деякі – довгострокові тренди, якими буде крокувати українська журналістика майбутнього.

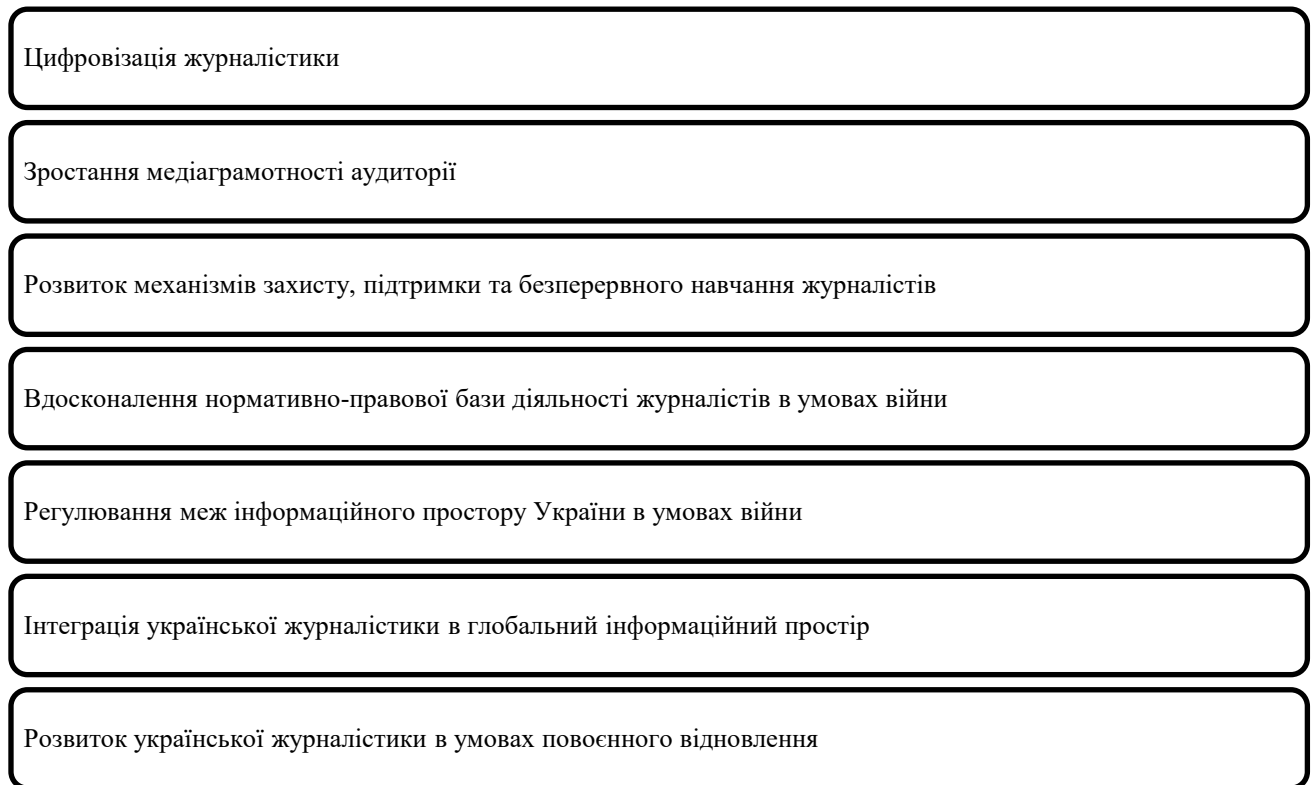

Рис. 3.2. Перспективи української журналістики в контексті інформаційної стійкості України

Джерело: створено автором.

Сучасні перспективи розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України пов'язані, перш за все, із цифровізацією. Розвиток мультимедіа, комунікацій в соціальних мережах, аналітичної журналістики, фактчекінгу тощо дозволяє підвищувати якість матеріалів та сприяє зміцненню довіри аудиторії до журналістів. Незалежні медіа та журналістські ініціативи в цьому контексті починають формувати нову культуру споживання інформації, у якій більша швидкість донесення та передачі інформації більше не може бути виправдана жертвою точністю або глибиною висвітлення теми.

Важливою перспективою та трендом розвитку журналістики в Україні продовжує бути зростання рівня медіаграмотності суспільства. Журналістика не може функціонувати на високому рівні ефективності без відповідно підготовленої аудиторії, готової та здатної здійснювати критичне осмислення інформації та матеріалів.

Зазначена перспектива знаходиться на перетині двох сфер – журналістики та освіти, оскільки без реалізації освітніх програм, відповідного навчання тощо формування інформаційної стійкості може зазнати істотних ускладнень. Відповідно, роль журналіста трансформується та виходить за межі інформування, оскільки нова освітня функція журналістів полягає у навчанні аудиторії здатності критично осмислювати інформацію та орієнтуватися в поточному інформаційному середовищі.

Виходячи із загроз та проблемних аспектів діяльності українських журналістів, пов'язаних із питанням безпеки, новою перспективою розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України стає розробка та запровадження механізмів захисту, підтримки та безперервного навчання журналістів в контексті роботи в кризових умовах.

Нашою авторською рекомендацією є розробка Стратегії розвитку інституту української журналістики як програмного стратегічного документу, яким держава розробить стратегічні цілі та визначить стратегічні дії щодо плану дій в умовах реалізації широкого кола воєнних ризиків. Подальшою перспективою може стати розробка дорожньої карти трансформації стандартів діяльності українського журналіста в умовах війни, у якій будуть відображені конкретні алгоритми та механізми трансформації журналістики в контексті війни. Розробка зазначених документів становить перспективи подальших наукових досліджень обраної проблематики.

Щодо перспектив розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України, важливим стратегічним вектором розвитку інституту української журналістики має стати регулювання меж інформаційного простору в умовах військових дій. Зокрема, зазначена перспектива обумовлена проблемою досягнення балансу між захистом національної безпеки, і відповідним нерозголошенням відомостей, що становлять державну таємницю, та збереженням свободи слова та демократичних цінностей.

На нашу думку, щодо зазначеного питання також варто рекомендувати розробку конкретного нормативно-правового документу, яким буде визначено

загальні засади журналістської професії в умовах війни. Відсутність чітких нормативних приписів та письмово зафіксованих нормативних меж між свободою слова та національної безпекою наразі несприятливо впливає на межі інформаційного простору України, оскільки залишається предметом професійного судження журналіста, який часто змушений працювати та діяти в умовах стресу війни. Саме тому наша рекомендація щодо розробки нормативно-правового акту, яким буде врегульовано особливості формування та поширення інформаційних повідомлень, в яких міститься інформація, що є елементом національної безпеки, сприяє підвищенню інформаційної стійкості України та розвитку інституту журналістики в Україні в умовах війни.

Висновки до розділу 3

У контексті дослідження зарубіжного досвіду розвитку інституту журналістики перспективою вважаємо інтеграції української журналістики в глобальний інформаційний простір. Зокрема, важливими векторами розвитку української журналістики можуть стати співпраця із міжнародними виданнями та журналістами, участь в програмах навчання та обміну досвідом, моніторинг дотримання українськими журналістами міжнародних стандартів тощо можуть сприяти зростанню якості журналістських матеріалів та вдосконаленню українського інституту журналістики.

Більш довгостроковим трендом також вважаємо розвиток української журналістики в умовах повоєнної відбудови. У цей період журналістика буде виконувати важливу соціальну місію в частині моніторингу поточного стану відбудови, формування довіри та забезпечення об'єктивного відображення поточних подій для іноземних інвесторів та міжнародної громадськості, висвітлення достовірної інформації та викриття можливих ризиків та викликів, пов'язаних із тими реаліями. Зазначене може стати поштовхом для розвитку регіональної та локальної журналістики, оскільки в контексті децентралізації саме місцевим журналістам буде належати важлива роль у висвітленні подій.

Розвиток локальної та регіональної журналістики в умовах фінансової та інституційної незалежності сприяє зростанню інформаційної стійкості України.

Підсумовуючи усе вищезазначене, перспективи розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України визначаються широким колом різних стратегічних векторів, реалізація яких залежить не лише від діяльності українських журналістів, але і тенденцій розвитку українського суспільства та держави загалом. Ключовими умовами формування стійкого інформаційного середовища є високий рівень відповідальності та розвитку навичок критичного мислення, активності громадянської позиції та медіаграмотності населення.

Журналістика має стати не лише дзеркалом, але і інструментом усвідомлення та трансформації нової української реальності. Нами надані рекомендації щодо розробки нормативно-правових документів та планів дій для реалізації зазначених перспектив. Перспективами подальших досліджень має стати конкретизація алгоритмів та механізмів розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України в умовах війни та повоєнної відбудови нашої держави.

ВИСНОВКИ

В умовах сьогодення інформаційний простір України став одним із найбільш вразливих в контексті поширення та впливу дезінформації, оскільки остання може здійснювати значний негативний вплив на суспільні відносини, державу та демократичні інститути в нашій країні, що перебувають в центрі гібридної війни. Впливу маніпулятивних наративів, фейкових новин та пропаганди можуть зазнавати і журналістські практики, а тому практичні аспекти протидії інформації в контексті інформаційної стійкості України особливо актуальні в поточних реаліях.

За результатами проведеного дослідження здійснено теоретичне узагальнення ключових теоретичних рівнів інформаційної війни. Авторським внеском в теоретичний фундамент обраної для дослідження проблематики є розширення та доповнення сучасної концепції рівнів інформаційної війни новим елементом - соціально-культурний рівень.

Нами доведено, що інформаційна війна та дезінформація є комплексними складними явищами, які функціонують задля впливу на сприйняття реальності цільової аудиторії та суспільства. Незважаючи на зростання кількості наукових досліджень з проблематики інформаційної війни та інформаційної стійкості, сучасна журналістика зазнає трансформацій під впливом розвитку та вдосконалення сучасних інструментів поширення фейків, просування дезінформації та каналів ведення інформаційної війни.

Журналістика як складова суспільства відіграє важливу роль у роботі демократичного середовища. Вона забезпечує поширення інформації, допомагає формувати думку людей та стежить за тим, щоб влада діяла правильно. Особливо важлива вона у часи кризових явищ. У таких ситуаціях суспільство потрібно не тільки швидко, а й достовірну та точну інформацію.

Журналістика сьогодні виступає не лише як професія, але й як важливий інститут, який допомагає суспільству бути вразливим до інформації. У контексті гібридних загроз, цифрової зміни та поширення хибних новин вона виконує

додаткові функції, що більше, ніж просто передача інформації. Сучасні теорії журналістики, такі як фактчекінг, watchdog-журналістика та концепція публічних медіа, створюють основу нової реальності медіа, як система захисту суспільства від небезпечних інформаційних ситуацій. Розвиток моделей фактчекінгу, watchdog та public service у єдину практику створює основу для формування відповідального медіа-середовища.

Важливим елементом інституту журналістики є нормативно-правова основа роботи журналістів. В Україні вона сформована з таких законодавчих та нормативних джерел, як Конституція України, спеціальні закони та міжнародні угоди. Ускладнення війни призводять до того, що важливою стає підтримка засобів масової інформації та захист журналістів за рахунок змін у законодавстві. Крім того, правові норми поступово адаптуються до нових реальних умов, зокрема до питань інформаційної безпеки та боротьби з дезінформацією.

Правовий статус журналіста під час війни охоплює не тільки права, але й додаткові обмеження, які стосуються акредитації, доступу до інформації та відповідальності за поширення даних. Законодавство встановлює окремі умови для роботи журналістів у зоні бойових дій, серед яких взаємодія з військовими структурами.

Російсько-українська війна не лише військовий конфлікт, а ще й велике інформаційне протистояння, де головним зброєю є дезінформаційні наративи. Дезінформаційний наратив виступає як оповідь, яка створює певне уявлення про події, факти чи учасників конфлікту, щоб вплинути на свідомість аудиторії. Зараз такі наративи мають велику стратегічну важливість, бо вони формують погляди на події, зменшують значення опонента і впливають на рішення на міжнародному рівні.

Задля проведення власного емпіричного дослідження ми проаналізували сучасний стан дотримання онлайн-медіа стандартів журналістської етики та визначили ключові актуальні цифрові видання української журналістики, серед

яких здійснили моніторинг та аналіз практик української журналістики щодо протидії дезінформації.

Наступним кроком дослідження став відбір видання української журналістики для аналізу, з подальшим проведенням власного спостереження та відбору публікацій для аналізу, на прикладі яких доцільно висвітлити практики української журналістики у протидії дезінформації. Ми відфільтрували публікації на предмет періоду публікації, беручи до уваги публікації 2025-2026 років. відібрали публікації за тематикою, що присвячені висвітленню військових дій.

Останнім етапом дослідження стало проведення аналізу та узагальнення практичних прикладів практики української журналістики у протидії дезінформації. Нами охарактеризовано кожную публікацію та узагальнено приклади використання в публікаціях прикладів протидії дезінформації. Результатом такого узагальнення стало підтвердження гіпотези про те, що практики української журналістики у протидії дезінформації в 2025-2026 роках успішно розвиваються, за результатами власного емпіричного дослідження.

Актуальні проблеми української журналістики сформовані зі складного комплексу викликів та ризиків, які трансформують сутність та зміст професії журналіста, у зв'язку з чим трансформації зазнають і професійні стандарти та інструменти щодо роботи з інформацією. В умовах воєнного стану журналістика функціонує у відповідь на суспільні очікування, які формують суспільну відповідальність, межуючи між дотриманням усталених етичних стандартів та оперативністю надання інформації.

В умовах війни в інформаційному середовищі України інформація перетворюється на вагомий важіль впливу та ключовий стратегічний ресурс, відповідно, журналістика стає інструментом формування та впливу громадської думки. У зазначеному контексті актуалізується широке коло проблем, пов'язаних із інформаційним тиском, безпекою журналістів, їхнім балансом між етикою, точністю та оперативністю, а також обмеженістю ресурсів

Нами визначено такі ключові проблеми сучасної журналістики: інформаційний тиск, загрози безпеки, досягнення оптимального балансу між оперативністю та точністю, обмеження та скорочення доступу до ресурсів тощо.

Авторською рекомендацією є розробка Стратегії розвитку інституту української журналістики як програмного стратегічного документу, яким держава розробить стратегічні цілі та визначить стратегічні дії щодо плану дій в умовах реалізації широкого кола воєнних ризиків.

Подальшою перспективою може стати розробка дорожньої карти трансформації стандартів діяльності українського журналіста в умовах війни, у якій будуть відображені конкретні алгоритми та механізми трансформації журналістики в контексті війни. Розробка зазначених документів становить перспективи подальших наукових досліджень обраної проблематики.

У контексті дослідження зарубіжного досвіду розвитку інституту журналістики перспективою вважаємо інтеграції української журналістики в глобальний інформаційний простір. Важливими векторами розвитку української журналістики можуть стати співпраця із міжнародними виданнями та журналістами, участь в програмах навчання та обміну досвідом, моніторинг дотримання українськими журналістами міжнародних стандартів тощо можуть сприяти зростанню якості журналістських матеріалів та вдосконаленню українського інституту журналістики.

На основі проведеного дослідження ми доходимо висновку, що ефективність інституту журналістики значною мірою визначається культурними, економічними та соціальними особливостями конкретної країни. Те, що працює в Японії, може бути неефективним у Сполучених Штатах Америки, і навпаки. Вказане свідчить про необхідність адаптації міжнародного досвіду до українських умов з урахуванням національної специфіки.

Ключовими умовами формування стійкого інформаційного середовища в Україні є високий рівень відповідальності та розвитку навичок критичного мислення, активності громадянської позиції та медіаграмотності населення.

Журналістика має стати не лише дзеркалом, але і інструментом усвідомлення та трансформації нової української реальності. Нами надані рекомендації щодо розробки нормативно-правових документів та планів дій для реалізації зазначених перспектив. Перспективами подальших досліджень має стати конкретизація алгоритмів та механізмів розвитку журналістики як елементу інформаційної стійкості України в умовах війни та повоєнної відбудови нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Peru-Balan A. Propaganda narratives and disinformation: the information resilience of the Republic of Moldova. 2024. P. 245-255. 10.59295/crs2024.23.
2. Shtaher T. Ukrainian-russian relations (1991–2024) in the definitions of historical and political science discourse. Consensus. 2026. P. 67-75. 10.31110/consensus/2025-04/067-075.
3. Gergelewicz T. Countering Disinformation Concept for building social resilience in times of cognitive warfare. Przegląd Nauk o Obronności. 2025. P. 23-36. 10.37055/pno/200300.
4. Godson R. «Strategic Denial and Deception» in International Journal of Intelligence and Counter Intelligence. 2000. 13, 4. P. 424-437. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/36735473.pdf>
5. Danyk Y., Briggs C. Modern Cognitive Operations and Hybrid Warfare. Journal of Strategic Security 16. 2023. 1 (2023). P. 35-50. URL: <https://digitalcommons.usf.edu/jss/vol16/iss1/3>.
6. Claverie B., Cluzel F. Cognitive Warfare: The Advent of the Concept of Cognitics in the Field of Warfare. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/359991886_Cognitive_Warfare_The_Advent_of_the_Concept_of_Cognitics_in_the_Field_of_Warfare.
7. Abrams Z. Controlling the spread of misinformation. Monitor on Psychology. 2021. Vol. 52. no. 2. P. 44. URL: <https://www.apa.org/monitor/2021/03/controlling-misinformation>.
8. Winterrlin F., Schatto-Eckrodt T. It's us against them up there: Spreading online disinformation as populist collective action', Computers in Human Behavior. 2023. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563223001358>.

9. ECPS – European Center for Populism Studies, Glossary: Information Warfare, URL: <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/information-warfare>.
10. European Commission. Fighting Disinformation. 2022. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation_en.
11. Gordeladze M. Algorithmic manipulation on social media: an instrument of information warfare and its influence on public opinion. Vectors of Social Sciences. 2025. P. 59-68. 10.51895/VSS/10/MarinaGordeladze.
12. Bidzilya Y., Hetsko H. The impact of modern technologies on the transformation of professional standards in journalism. Scientific notes of V I Vernadsky Taurida National University Series Philology Journalism. 2025. 9. 10.32782/2710-4656/2025.2.2/31.
13. Declaration of Principles on the Conduct of Journalists. International Federation of Journalists. URL: <https://www.ifj.org/what-we-do/code-of-principles.html>.
14. Кодекс етики українського журналіста. URL: <https://www.cje.org.ua/ua/ethics-code>.
15. European Federation of Journalists. URL: <https://europeanjournalists.org>.
16. International Declaration on Ethical Principles in Relation to News and Journalism. UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/en/ethics-journalism>.
17. Antipova O. Strategic communications as a component of state information security. Law Journal of the National Academy of Internal Affairs. 2023. 13(1). 44-52. <https://doi.org/10.56215/naia-chasopis/1.2023.44>
18. Bratyna Z. Euro-Atlantic Standards of Strategic Communications: Theoretical Foundations and Journalistic Approaches to Interpretation. Scientific notes of the Institute of Journalism. 2025. 87. 148-157. 10.17721/2522-1272.2025.87.12.

19. Яценко Л. Емоційна журналістика: тенденції персоналізації контенту та їхній вплив на аудиторію. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія. 2025. С. 125-129. 10.32689/maup.philol.2025.2.18.
20. Біловус Л., Шафранський В., Грішин Е., Іванова С. Медіа як простір соціальної взаємодії: журналістика і соціальна робота в соціонімічному вимірі. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія. 2025. С. 14-21. 10.32689/maup.philol.2025.4.2.
21. Романюк В. Трансформація медіаосвіти для протидії дезінформації: фактчекінг, стратегічні комунікації, III. Образ, 2 (48). 2025. 168-178. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-168-178](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-168-178).
22. Procter R., Arana-Catania M., He Y. Some observations on fact-checking work with implications for computational support. arXiv preprint. 2023. URL: <https://arxiv.org/abs/2305.02224>.
23. Fan A., Lei F., Corman S. Skeptik: A Hybrid Framework for Combating Misinformation in Journalism. arXiv preprint. 2025. URL: <https://arxiv.org/abs/2508.18499>.
24. Schwinges C. et al. Are News Media Biting Hard Enough? Public Watchdog Role Expectations and Performance Evaluations in the Era of Big Tech. Digital Journalism. 2025. DOI: 10.1080/21670811.2025.2485257.
25. Chou W.-Y. S., Gaysynsky A. et al. Community-led approaches to strengthen trust and resilience in information ecosystems. Journal of Applied Communication Research. 2025. DOI: 10.1080/00909882.2025.2573960.
26. Красноступ Г. М. Правове регулювання професійної діяльності журналістів та інших медіа-учасників в Україні. Інформація і право. 2023. № 4(47). С. 72–80. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.4\(47\).291587](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.4(47).291587).
27. Дворянин П. Розуміння стандарту: пошуки нових правил у журналістиці війни. Вісник Львівського університету. Серія журналістика. 2024. Вип. 54–55. С. 43–57. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12146>.

28. Марків М. Правові основи розвитку і захисту прав іноземних та українських журналістів в Україні під час російської агресії. Вісник Львівського університету. Серія журналістика. 2024. Вип. 54–55. С. 58–67. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12149>.
29. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР>.
30. Закон України «Про медіа» : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20>.
31. Закон України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» : Закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-ВР>.
32. Закон України «Про інформацію» : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
33. Деякі аспекти правового регулювання законної діяльності журналіста в сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородський національний університет. Серія: Право. 2023. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/301507>.
34. Про внесення змін до статті 15 Закону України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» : Закон України від 10.10.2024 № 4016-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4016-IX>.
35. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.
36. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#top
37. Reporters Without Borders. 2023 World Press Freedom Index. URL: <https://rsf.org/fr/classement>.
38. Пиріг Я. А. Українські медіа в умовах воєнного стану (2022–2024). Львів: Національний університет «Львівська політехніка». 2024. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/0682ddca-5384-4399-b890-26a9e0441c1a/full>.

39. Klarić D., Mandić J. Case Study of the Russian Disinformation Campaign During the War in Ukraine – Propaganda Narratives, Goals and Impacts. *National Security and the Future*. 2023. DOI:10.37458/nstf.24.2.5.
40. Quelle D. Strategic Storytelling: Russian State-Backed Media Coverage of the Ukraine War. *International Journal of Public Opinion Research*. 2024. DOI:10.1093/ijpor/edae028.
41. Marigliano R., Ng L. H., Carley K. Analyzing Digital Propaganda and Conflict Rhetoric: Russia's Bot-Driven Campaigns in the Ukraine Crisis. *Social Network Analysis and Mining*. 2024. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s13278-024-01322-w?utm_source
42. Gerard P., Volkova S., Penafiel L., Lerman K., Weninger T. Modeling Information Narrative Detection and Evolution on Telegram during the Russia-Ukraine War. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2409.07684>
43. Harhaun Y., Tulupnikov D. Propaganda and Disinformation in the Russian and Ukrainian Media: Information Technology in Conflict. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2024. DOI:10.26693/ahpsxxi2024.08.053.
44. Укрінформ у травні увійшов до списку медіа з найвищим рівнем дотримання стандартів – ІМІ. Укрінформ. 2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-society/4015239-ukrinform-u-travni-uvijsov-do-spisku-media-z-najvisim-rivnem-dotrimanna-standartiv-imi.html>.
45. Цуба В., Гусев Г. Ми поговорили з Яною Зінкевич, керівницею «Госпітальєрів». Цей волонтерський батальйон зараз у центрі скандалу — його підозрюють у непрозорому використанні коштів. Бабель. 2026. URL: <https://babel.ua/texts/125443-mi-pogovorili-z-yanoyu-zinkevich-kerivniceyu-gospitalyeriv-cey-volonterskiy-batalyon-zaraz-u-centri-skandalu-yogo-pidozryuyut-u-neprozoromu-vikoristanni-koshtiv>.
46. Гусев Г. Невідомий Сергій «Флеш»: вербування, погрози, дюжина стартапів, колонізація Марсу, двіж із ССО, контрнаступ, корупція у ВПК. Велике інтерв'ю з новим радником міністра оборони. Бабель. 2026. URL: [https://babel.ua/texts/125615-nevidomiy-sergiy-flesh-verbuvannya-pogrozi-](https://babel.ua/texts/125615-nevidomiy-sergiy-flesh-verbuvannya-pogrozi-dyuzhina-startapiv-kolonizatsiya-marsu-dvij-iz-SSO-kontraustup-korupciya-u-VPK)

[dyuzhina-startapiv-kolonizaciya-marsu-dvizh-iz-sso-kontrnastup-korupciya-u-vpk-velike-interv-yu-z-novim-radnikom-ministra-oboroni.](#)

47. Іванців А., Магула О. "Це ще не апокаліпсис". Як живе Київ без електрики та опалення за 15-градусних морозів. Суспільні новини. 2026. URL: [https://suspilne.media/1214018-ce-se-ne-apokalipsis-ak-zive-kiiv-bez-elektriki-ta-opalenna-za-15-gradusnih-moroziv/.](https://suspilne.media/1214018-ce-se-ne-apokalipsis-ak-zive-kiiv-bez-elektriki-ta-opalenna-za-15-gradusnih-moroziv/)

48. Стратегія м'ясорубки та високоточний скальпель: як ЗСУ ламають весняний наступ Кремля. Укрінформ. 2026. URL: [https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/4105865-strategia-masorubki-ta-visokotocnij-skalpel-ak-zsu-lamaut-vesnaniy-nastup-kremla.html.](https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/4105865-strategia-masorubki-ta-visokotocnij-skalpel-ak-zsu-lamaut-vesnaniy-nastup-kremla.html)

49. Дробович А. До питання про українську воєнну демократію: перехід від абстрактної злагоди до екзистенційної солідарності. Українська правда. 2026. URL: [https://www.pravda.com.ua/columns/2026/04/06/8028941/.](https://www.pravda.com.ua/columns/2026/04/06/8028941/)

50. Ureta A., Peña-Fernández S., Teixeira J. Online Journalism Teaching and Learning Processes Beyond the Classroom and the University: Experiences in International Virtual Collaboration on Multimedia Projects. Journalism & Mass Communication Educator. 2020. 10.1177/1077695820916620.

**ЗГОДА здобувачки освіти Державного університету економіки і технологій
про перевірку кваліфікаційної роботи на прояви академічного плагіату
та розміщення в Репозитарії ДУЕТ**

Я, Котовська Дар'я Дмитрівна, підтримую політику Державного університету економіки і технологій з академічної доброчесності і відкритого доступу. Стверджую, що кваліфікаційна бакалаврська робота «Журналістика як чинник інформаційної стійкості України під час російсько-української війни: аналіз протидії дезінформаційним наративам» виконана самостійно та не містить академічного плагіату. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Державного університету економіки і технологій ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення норм академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Також я поінформована, що відповідно до пункту 5.8 «Положення про Репозитарій (електронну базу даних) Державного університету економіки і технологій» згадана робота буде розміщена в Електронному архіві Університету (Репозитарії ДУЕТ) та ознайомена з умовами такого розміщення.

08.06.2026

Д. КОТОВСЬКА